

**Študija o trenutnem stanju programov
in metod za poklicno
usposabljanje slepih in slabovidnih
v nacionalnem okolju
ter o njihovi stopnji zaposlenosti**

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

1. Kazalo

1.	Kazalo	2
2.	Glavni uvod	4
2.1.	Slabovidnost po svetu	4
2.2.	Globalni trendi	4
2.3.	Ogroženost	4
2.4.	Vzroki za slepoto	5
2.5.	Preprečevanje	5
3.	Svetovna zdravstvena organizacije (SZO) - Podatki	7
4.	Cilji projekta	9
4.1.	Invalidi v Italiji	9
4.2.	Invalidi v Avstriji	10
	Invalidi v Sloveniji	13
5.	Sodelovanje slepih v družbi	15
5.1.	Družina	15
5.2.	Socializacija in odnosi	17
5.3.	Prosti čas	19
5.4.	Samo spodbuda	20
5.5.	SWOT (Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti)	21
6.	Izobraževanje	23
6.1.	Različne vrste izobraževanja	23
6.2.	Izobraževalni sistemi	23
6.3.	Pravni okvir, vključevanje/integracija	30
6.4.	SWOT analiza (delovni trg)	31
7.	Zaposlovanje / Zaposlitev	33
7.1.	Pravni položaj	36
7.2.	Statistika	39
7.3.	Priprave na delovni trg / zaposlitev	42
7.4.	Vključevanje na delovni trg	45
7.5.	Kako obdržati službo	46
7.6.	Načrtovanje kariere	47
7.7.	SWOT	48
8.	Zaključek	51
9.	Statistika	53
	Skupaj	62

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

2. Glavni uvod

2.1. Slepota in slabovidnost po svetu

- Na svetu je okoli 314 milijonov ljudi z motnjami vida, od tega jih je 45 milijonov slepih.
- Večina ljudi z motnjami vida je starejših in ženske so bolj ogrožene, ne glede na starost ali v katerem delu sveta živijo.
- Okoli 87 % svetovne populacije ljudi z motnjami vida prebiva v državah v razvoju.
- Število ljudi, ki oslepijo zaradi nalezljivih bolezni se je močno zmanjšalo, slabovidnost povezana s starostjo pa se je povečala.
- Katarkta ostaja glaven razlog za slepoto po celem svetu, razen v najbolj razvitih državah.
- Izboljšanje refrakcijskih napak bi lahko omogočilo normalen vid več kot 12 milijonom otrok (starih do 15 let).
- Okoli 85 % motnjam vida se v celoti da izogniti.

Poznamo štiri stopnje funkcije vida:

- normalen vid
- zmerna slabovidnost
- težja slabovidnost
- slepota.

2.2. Globalni trendi

Globalni trendi iz zgodnjih 90-ih kažejo zmanjšanje stopnje slabovidnih po celem svetu in spremembo v vzrokih. Slabovidnost, ki jo povzročajo **nalezljive bolezni, je bila močno zmanjšana** (navedba uspešne mednarodne akcije javnega zdravstva), **povečalo pa se je število ljudi, ki oslepijo ali postanejo slabovidni zaradi daljše življenjske dobe.**

Po celem svetu je okoli 314 milijonov ljudi z motnjami vida, od tega jih je 45 milijonov slepih.

Presbiopija (starostna slabovidnost), nezmožnost branja ali opravljanja dela, ki se pojavi s starostjo, povzroči motnjo vida, če se le-ta ne odpravi. Obseg problema ni poznan, ampak predhodne raziskave kažejo, da je problem lahko precejšen, še posebej v državah v razvoju.

2.3. Ogroženost

Starostno: Okoli 82 % vseh slepih in slabovidnih ljudi je starih 50 ali več (čeprav predstavljajo le 19 % svetovne populacije).

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Vedno večje število ljudi je ogroženih zaradi motnje vida povezane s starostjo, saj se svetovno prebivalstvo veča in demografski podatki kažejo vedno večji delež starejših, tudi v državah v razvoju.

Slepota pri otrocih ostaja pomemben problem po celem svetu. Po ocenah bo na svetu 1,4 milijona otrok mlajših od 15 let živelo mnogo let s slepoto. Poleg tega je več kot 12 milijonov otrok, starih med 5 in 15 let z motnjo vida, zaradi neodpravljenih refrakcijskih napak (kratkovidnost, daljnovidnost ali astigmatizma): stanja, ki bi jih z lahkoto diagnosticirali in odpravili z očali, kontaktnimi lečami ali refleksijsko operacijo.

Glede na spol: Študije dosledno kažejo, da so ženske veliko bolj ogrožene, kar se tiče motnje vida kot moški. To velja po celem svetu, ne glede na starost.

Geografsko gledano: Slabovidnost ni enakomerno razporejena po svetu.

Približno 87 % ljudi z motnjami vida živi v državah v razvoju.

(Vir: SZO/Preprečevanje slepote)

2.4. Vzroki za slepoto

Glavni vzroki za slepoto po svetu glede na pogostost pojavljanja so naslednji:

- katarakta (zameglitev očesne leče, ki ovira prehodnost svetlobe),
- nezdravljene refrakcijske napake (kratkovidnost, daljnovidnost ali astigmatizem),
- glavkom (več bolezni, ki poškodujejo optični živec),
- starostna degeneracija makule (ki vključuje izgubo osrednjega vidnega polja).

Drugi večji vzroki so motnost roženice (očesne bolezni, ki poškodujejo roženico), diabetična retinopatija (v povezavi s sladkorno boleznijo), trahom in očesna stanja pri otrocih, kot so katarakt, retinopatija pri nedonošenčkih (očesna napaka pri nedonošenčkih) in pomanjkanje vitamina A.

2.5. Preprečevanje

Globalno gledano bi lahko preprečili ali ozdravili okoli 85 % motenj vida in 75 % slepote po celem svetu.

Od 90-ih dalje vključujejo področja preprečevanja v svetovnem obsegu naslednje:

- nadaljni razvoj očesne zdravstvene oskrbe, ki je privedel do večje uporabnosti in finančne ugodnosti;
- večjo privrženost preprečevanju in zdravljenju s strani državnih voditeljev, zdravstvenih delavcev ter zasebnih in poslovnih partnerjev;

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

- večja ozaveščenost in uporaba očesne zdravstvene oskrbe s strani pacientov in splošnega prebivalstva; in
- izvedba učinkovitih strategij očesne zdravstvene oskrbe, ki preprečujejo vzroke za izgubo vida.

Brazilija, Etiopija, Gambija, Indija, Kitajska, Mavretanija, Mehika, Maroko, Nepal, Oman, Pakistan in Združena republika Tanzanija so, med drugimi, poročale o opaznem napredku.

Svetovno partnerstvo držav članic, nevladne organizacije in družbene skupine (kot so Vizija 2020 Pravica do vida (Vision 2020 the Right to Sight) in Svetovna odprava trahoma do leta 2020 (Global Elimination of Blinding Trachoma by 2020)) so igrale ključno vlogo v odpravljanju motenj vida, ki se jim je možno izogniti.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

3. Svetovna zdravstvena organizacije (SZO) - Podatki

Leta 1980 je SZO izdala Mednarodno klasifikacijo okvar, invalidnosti in hendikepa (the International Classification of Impairments, Disabilities and Handicap – ICIDH) z naslednjimi definicijami:

- **Okvara:** zadeva kakršnokoli izgubo ali nepravilnost fiziološke, nevrološke ali anatomske zgradbe ali funkcije.
- **Invalidnost:** kakršnakoli omejitev ali pomanjkanje zmožnosti, ki jo oseba izkusi pri izvajanju dejavnosti na »normalen« način.
- **Hendikep:** omejitve pri odnosu med invalidno osebo in socialnim ter fizičnim okolje, na primer, na področju izobraževanja, zaposlovanja, obveščenosti ali komunikacije (socialni vidik).

Leta 2001 je najpomembnejši organ SZO, Generalna skupščina, odobrila in potrdila novo Mednarodno klasifikacijo delovanja, invalidnosti in zdravja (International Classification of Functioning, Disability and Health – ICF), ter uporabo le-te predlagala državam članicam.

Tako je ICF postala orodje SZO-ja za klasifikacijo zdravja in invalidnosti. Poudarek se tako prestavi iz invalidnosti na zdravje, kar pomeni, da se lahko kdorkoli, kadarkoli v življenju znajde v stanju, ki se v neugodnih okoliščinah spremeni v INVALIDNOST.

Evropski pristop pri varovanju človekovih pravic invalidov na splošno temelji na navedenem principu: »Standardna **pravila za doseganje enakih možnosti** invalidov«. Le-ta pa temelji na socialnem modelu invalidnosti, nediskriminacije in na politiki socialne vključenosti. Kljub temu pa se zahteva od evropskih držav članic, da posvetijo zadostno pozornost državnemu nivoju ter da okrepijo in obogatijo politiko v sektorju.

Kar se tiče Italije, so evropsko leto praznovali deset let po uzakonitvi okvirnega zakona o podpori, vključevanju v družbo in pravicah hendikepiranih, št. 104/92 ter ob drugi državni konferenci o politiki v prid invalidom.

Glavni cilji te iniciative so:

- ozaveščanje prebivalcev o zadevah v zvezi z nediskriminacijo in integracijo;
- podpora konkretnih dejanj v prid enakih možnosti in socialne vključenosti;
- informiranje o dobrih praksah na lokalni, državni in evropski ravni;
- krepitev sodelovanja med vsemi izvajalci na področju politike v prid invalidom;
- širjenje pozitivne podobe invalidov;
- promoviranje enakega obravnavanja invalidnih otrok in mladostnikov v izobraževanju.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Na koncu evropskega leta invalidov je bil na zadnji konferenci predstavljen »Projekt ICF Italija – SZO-jeva razvojna strategija, izobraževanje in uporaba mednarodne klasifikacije delovanja, invalidnosti in zdravja«.

ICF obrne pozornost od vzrokov invalidnosti na vpliv delovanja osebe in je tako univerzalno orodje za ocenjevanje in opisovanje zdravja in invalidnosti prebivalstva.

Z »ICF projektom Italija« je italijansko Ministrstvo za socialne zadeve začelo poskusen postopek, da predstavi novo kulturo in filozofijo invalidnosti in promovira adaptacijo in uporabo ICF klasifikacije v državi.

Očiten odgovor na to splošno stanje na lokalni, državni in mednarodni ravni je identifikacija meritev, ki bo izboljšala sistem komuniciranja, ne samo med različnimi državami, ampak tudi med državnimi regijami.

Bistvenega pomena je ustanovitev homogene baze podatkov, začeni pri enem mestu, eni regiji, do vseh regij ene države. Ker vidimo pomanjkanje IT sistemov s skupnimi obrazci, namerava VISkiLab izvesti projekt, ki bo sestavil obrazce za zbirko priporočil in podatkov, ki bodo dosegljivi preko interneta.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

4. Cilji projekta

Treba je imeti popolno in zanesljivo bazo podatkov na državni, regionalni in lokalni ravni, da se pridobijo izbrane pomoči in storitve za invalide na različnih področjih: preprečevanje, pomoč in rehabilitacija, socialno vključevanje, integracija v šole, poklicno usposabljanje, delovna usmeritev, prosti čas in družbeno udejstvovanje.

Vse ustanove, ki delujejo na področju invalidnosti na državni ravni, kot so:

Italija: nacionalno zdravstvo, lokalne enote, socialna okrožja, lokalni izobraževalni uradi, občine, javni zavodi za zaposlovanje

Avstrija: Zveza slepih, šole, Centri za predčasno ukrepanje, Centri za usposabljanje itd.

Slovenija: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za zdravje, nevladne organizacije (klubi, društva ...)

uporabljajo različna orodja, da ustvarijo bazo podatkov, da vrednotijo stanje invalidnosti, se pravi, ustvarijo različne sisteme z nehomogenimi podatki, ki jih ne morejo primerjati med seboj.

To pomeni, da so rezultati različnih raziskav, kljub temu, da so izredno natančni in namenjeni nadzoru situacije na področju invalidnosti iz različnih vidikov, tako na nacionalni kot regionalni ravni, komaj primerljivi in izgubijo učinkovitost, ker "ne govorijo skupnega jezika".

Rezultat tega je, da so podatki o različnih vidikih invalidnosti, ki so na voljo in za katere menimo, da so nepogrešljivi za nadzorovanje in načrtovanje socialne politike na tem področju, pomanjkljivi ali celo popolnoma neuporabni za primerjavo, da bi točno opisali realno stanje.

4.1. Invalidi v Italiji

Raziskave ISTAT (National Statistics Institute / Nacionalni statistični inštitut) iz leta 1994, potrjene leta 1999, so pokazale naslednje rezultate glede invalidnosti:

Število invalidov v Italiji je približno 2,824,000 (približno 5 % populacije, medtem ko je povprečje v Evropi približno 10 %).

Od tega je 964,000 moških (40 %) in 1,864,000 žensk (približno 60 %).

Med novorojenčki jih ima približno 4 % prirojene napake ali invalidne bolezni.

Invalidnost je prisotna v 14 % družin, kar je v 2,362,000 izmed 20,561,000, od katerih jih je 3,595,000 samskih.

Invalidnostne kategorije so naslednje:

- Motorične okvare: 1,100,000
- **Motnje vida: 350,000**
- Slušne okvare: 800,000
- Duševne motnje: 750,000

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

V Italiji se je udeležilo 167,804 invalidnih študentov različnih stopenj izobraževanja s pomočjo 79,000 učiteljev, ki so jim pomagali pri učenju. 9,134 študentov se je vpisalo na univerzo, med njimi je bilo študentov z motnjo vida na univerzi sledeče:

- 2000 – 2001: 537
- 2001 – 2002: 567
- 2002 – 2003: 677
- 2003 – 2004: 713
- 2004 – 2005: 764

Po podatkih ISTAT-a, je bilo leta 1998

- 210,000 zaposlenih kot neodvisni ali podrejeni delavci
- 192,000 zaposlenih v javnih ali zasebnih podjetjih
- 15,000 zaposlenih pri socialnih sodelavcih
- 145,000 med njimi pa je opustilo ponujeno službo

Strengths (Prednosti)	Vsi učenci se lahko poslužujejo javnega šolstva
Weaknesses (Slabosti)	Niso vsi učitelji, ki nudijo pomoč pri učenju, primerno izobraženi in šole niso opremljene z najnovejšo tehnologijo za pomoč pri učenju
Opportunities (Priložnosti)	Usposabljanje slepih in slabovidnih, ki lahko opravljajo delo receptorja ali podobnega delovnega mesta
Threats (Nevarnosti)	Ker pripravništvo v Italiji ni del usposabljanja pred vstopom na trg delovne sile, tisti, ki najdejo službo, niso vedno zmožni obdržati le-te.

4.2. Invalidi v Avstriji

Poročilo o slepoti iz leta 2008 je pokazalo, da okoli 318,000 ljudi v Avstriji živi s stalno motnjo vida. Ta definicija vključuje vse vrste ametropije, ki niso ozdravljive z medicinskimi pripomočki, kot so očala, kontaktne leče ali z operacijo (<http://www.oebsv.at/home/aktuelles/aufgaben>).

Stalne težave (vključno z vsemi motnjami vida, ki so neodpravljlive s pomočjo očal, kontaktnih leč ali drugih pripomočkov) v zvezi z vidom, so tretja najpogostejša omenjena okvara.

Tudi tukaj so ženske bolj izpostavljene okvaram kot moški (4,3% proti 3,4%).

0,8 % populacije zaradi manjše, 1,8 % zaradi zmerne in 1,2 % zaradi težje okvare vida. (http://www.statistik.at/web_de/statistiken/gesundheit/gesundheitszustand/gesundheitsliche_beeintraechtigungen/index.html).

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Osebe s stalno motnjo vida na starost in spol

Type of permanent impairment	In total		Männer		Frauen		Frauen			
	in 1.000				unter 20 Jahre	20 bis unter 60 Jahre	60 Jahre u. mehr	unter 20 Jahre	20 bis unter 60 Jahre	60 Jahre u. mehr
Insgesamt (mindestens eine Beeinträchtigung)	1.687	20,5	20,2	20,8	6,2	16,3	48,3	4,5	14,7	48,5
Probleme beim Sehen *)	318	3,9	3,4	4,3	1,1	2,2	9,7	1,2	2,1	11,9
Leicht	68	0,8	0,9	0,7	0,0	1,0	1,7	(0,7)	0,5	1,3
Mittel	146	1,8	1,5	2,1	(0,4)	0,7	5,0	(0,4)	1,1	5,7
Schwerwiegend	101	1,2	1,0	1,4	0,7	0,5	2,9	(0,2)	0,5	4,6
Person ist blind	(3)	0,0	0,0	(0,1)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	(0,3)
Probleme beim Hören *)	202	2,5	2,1	2,7	(0,2)	1,2	7,3	(0,4)	0,9	8,9
Leicht	36	0,4	0,5	0,4	(0,2)	0,4	1,4	(0,1)	(0,1)	1,1
Mittel	102	1,2	1,0	1,5	0,0	0,5	3,4	(0,3)	0,7	4,3
Schwerwiegend	62	0,7	0,6	0,9	0,0	0,3	2,3	0,0	(0,1)	3,4
Person ist gehörlos	(2)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	(0,1)	0,0	0,0	0,0
Probleme beim Sprechen	63	0,8	0,8	0,7	(0,4)	0,6	1,7	(0,6)	0,6	1,2
Leicht	12	(0,1)	(0,1)	(0,2)	0,0	(0,2)	(0,1)	(0,3)	0,0	(0,5)
Mittel	19	0,2	0,3	0,2	(0,1)	(0,2)	(0,7)	(0,2)	(0,2)	(0,1)
Schwerwiegend	28	0,3	0,4	0,3	(0,3)	(0,2)	0,9	0,0	0,3	0,6
Person ist stumm	(5)	(0,1)	0,0	(0,1)	(0,1)	0,0	0,0	(0,2)	(0,1)	0,0
Probleme mit Beweglichkeit/Mobilität	1.070	13,0	11,9	14,1	1,2	9,9	30,2	1,0	9,9	34,8
Leicht	219	2,7	2,6	2,8	(0,3)	2,5	5,3	(0,4)	3,0	4,3
Mittel	500	6,1	5,6	6,5	(0,3)	4,4	15,5	(0,3)	4,4	16,6
Schwerwiegend	351	4,3	3,7	4,8	(0,5)	3,0	9,4	(0,2)	2,5	13,9
Darunter auf Rollstuhl angewiesen	50	0,6	0,3	0,9	(0,1)	(0,1)	1,1	(0,2)	0,3	2,8
Geistige Probleme oder Lernprobleme	85	1,0	1,1	1,0	1,3	0,8	1,7	1,0	0,5	2,1
Nervliche oder psychische Probleme	205	2,5	2,1	2,9	(0,6)	2,1	3,8	(0,7)	2,8	4,9
Probleme durch andere Beeinträchtigungen	579	7,0	7,9	6,2	4,0	5,2	20,4	1,4	4,1	15,0
Mehrfache Beeinträchtigung *)	580	7,0	6,4	7,7	1,6	4,4	16,1	0,8	4,5	20,7

Graf 1: Stalno motnje vida na starost in spol:

http://www.statistik.at/web_de/statistiken/gesundheitszustand/gesundheitsliche_beeintraechtigungen/index.html

Slepota v Avstriji:

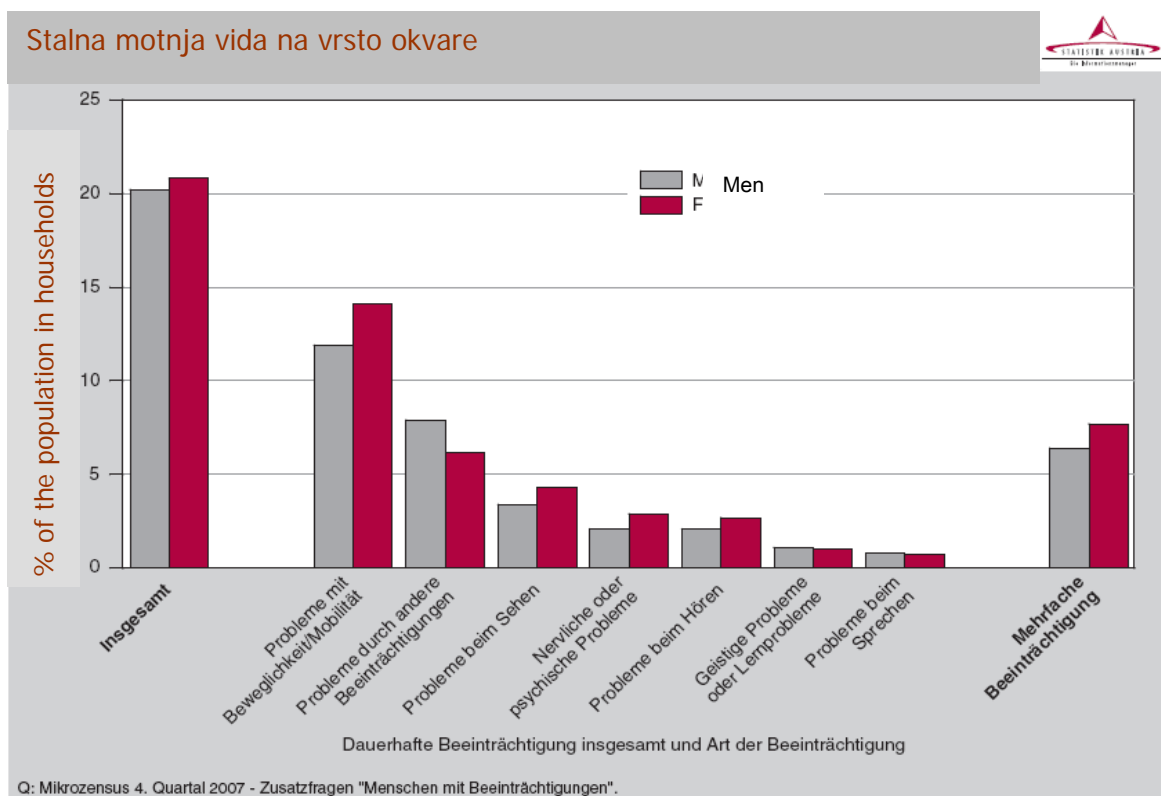
Po mnenju oftamologov je najpogostejši razlog za slepoto v Avstriji starostno povezana degeneracija makule (50 %), glavkom (18 %) in diabetična retinopatija (17 %). Manj pogosto, ampak slepota in ambliopija z najhujšimi posledicami pa se pojavita v otroštvu (<http://www.v2020.at/Page2.html>).

Podatki avstrijske osrednje administrativne pisarne kažejo koliko ljudi trpi za okvarami vida. Junija, leta 1995 je bila v okviru mikro cenusa tretjič opravljena raziskava o ljudeh s fizičnimi okvarami v Avstriji (1976, 1986, 1995). (glej, Österreichisches Statistisches Zentralamt (1998) Mikrozensus, izdaja 1276).

7,800 Avstrijcev je delno slepih, 4,600 je popolnoma slepih, od tega šestina od rojstva. 0,1 % populacije je delno slepe. 4,600 Avstrijcev ne vidi. Več kot vsak drug človek je slep, ker se je okvara povečala s časom ali boleznijo. Vsak četrti, ki je slep na eno oko, pa je oslepel zaradi nesreče.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

5,300 od 7,800 delno slepih ljudi je upokojenih, 800 je zaposlenih, 700 od njih pa so učenci ali študenti. 55,5 % delno slepih ljudi je starih vsaj 70 let. V približno tretjini primerov slepote se je večja okvara vida pričela, ko so bili starejši od 60 let.

Graf 2: Stalna motnja vida na vrsto okvare: http://www.statistik.at/web_de/statistiken/gesundheitszustand/gesundheitsliche_beeintrachtigungen/index.html

Po ocenah EU-ja ima 630,000 ljudi v Avstriji hujšo okvaro: Okoli 1,6 milijona ljudi je klasificiranih kot »invalidi« v ožjem ali širšem pomenu besede. Raziskava »Pomona«, ki je potekala po celem EU-ju, je pokazala, da ima od 0,4 do 0,6 % populacije učne težave.

Ker bolj točne definicije invalidnosti ni na voljo, ni možno priti do bolj nadrobnih informacij (Poročilo zvezne vlade o položaju invalidov v Avstriji – osnutek).

V Avstriji smo opazili dve različni tendenci:

- Ciljna skupina ljudi z motnjo vida se je spremenila (zmanjšanje števila ljudi, ki imajo le motnjo vida – z izjemo starostno povezane degeneracije makule - in zvišanje števila ljudi (otrok) z večimi okvarami, zaradi vedno več preživelih otrok, ki so se rodili predčasno (zelo majhna porodna teža)).
- Zaradi ekonomske krize in napetosti na trgu delovne sile zadnjih par let opažamo, da se je na splošno povečalo število nezaposlenih invalidov. Torej januarja 2007 je bila stopnja zaposlenosti

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

8,03 % višja kot v istem obdobju prejšnje leto. 5,390 od teh je tako imenovanih "beneficiranih invalidov". Odstotek invalidov na stopnjo nezaposlenosti v celoti znaša 14,12 %.

Kakorkoli že, invalidnost je treba postaviti v širši kontekst: 124,000 invalidov ali 13 odstotkov invalidov je revnih. Številka pri celotni populaciji je s 6 % precej manjša. Poleg tega je število ljudi, ki jim preti revščina, s 17 % med delovno sposobnimi invalidi precej večja kot pri celotni populaciji (13 %).

Strengths	Pravice invalidov, tehnični napredki
Weaknesses	Sprememba ciljne skupine s poudarkom na delovni terapiji Dihotomija med »zaposljivimi« in »nezaposljivimi«
Opportunities	Novi zakoni: poudarek na sodelovanju Spremeniti pogoje zaposlovanja invalidov (ublažitev postopka odpušitve)
Threats	Ekonomska kriza in poudarek trga delovne sile na položaj neinvalidnega prebivalstva

Trendi pojavnosti invalidnosti v Sloveniji so podobni kot v Evropi. Obstaja približno 170.000 invalidov (delovni invalidi , otroci s posebnimi potrebami, vojni invalidi ter zmerno, težko duševno in telesno prizadete osebe). Navedenim skupinam je potrebno še dodati 230.000 ljudi z dolgotrajnimi boleznimi.

Invalidi so razdeljeni v različne kategorije:

- slepi in slabovidni
- gluhi in naglušni
- distrofiki
- osebe z laringotomijo
- gibalno ovirani (paraplegik, tetraplegik, invalide)
- osebe z motnjami v duševnem razvoju
- vojni invalidi in civilni invalidi
- osebe z multiplo sklerozo in cerebralno paralizo

Po grobih ocenah je v Sloveniji okoli 8.000 do 10.000 slepih in slabovidnih. (Statistika 2004), kar predstavlja 0,2% do 0,5% vsega prebivalstva. Zveza slepih in slabovidnih Slovenije vodi register članov. Včlanjenih je 4.062 članov, (1792 slabovidnih in 2.270 slepih, od tega je 2338 žensk in 1724 moških. (Podatki na dan 31.12.2010) Podatki o članstvu v Zvezi se trenutno uporabljajo kot relevantni podatki o številu slepih in slabovidnih v Sloveniji.

Invalidi v Sloveniji

Strengths	<ul style="list-style-type: none"> Spremenjena zakonodaja je prinesla izboljšanje nekaterih pravnih in drugih pravic invalidov (npr. zaposlovanje, kvotni sistem, denarna nadomestila ipd..) Razvoj tehnologije in pripomočkov
-----------	---

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Weaknesses	<ul style="list-style-type: none"> • Vse kategorije invalidnosti nimajo enakovrednih možnosti obravnave in vključevanja v obstoječe programe in ukrepe ter posledično tudi zaposlitve • Ni na razpolago konkretnih podatkov in analiz o učinkovitosti dosedanjih ukrepov za slepe in slabovidne, niti uradnih evidenc o slepih in slabovidnih brezposelnih • Ni možnosti vključevanja v delo za slepe in slabovidne z dodatnimi motnjami oz. znižanimi sposobnostmi
Opportunities	<ul style="list-style-type: none"> • Načrtovanje sprememb na področju dosedanje politike zaposlovanja invalidov • Sodelovanje med institucijami • Zagotavljanje usposabljanja in možnosti zaposlovanja za vse kategorije invalidnosti
Threats	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomska kriza dodatno pripomore k ohranjanju obstoječega stanja

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

5. Sodelovanje slepih v družbi

5.1. Družina

Italija

28 % invalidov živi samih, v primerjavi z 8 % ostale populacije; prevladajo starejši ljudje, predvsem vdove. Povprečna starost invalidov, ki živijo sami je 76 let za moške in 80 let za ženske. Do 44 leta starosti je poročenih 26 % invalidov, v primerjavi s 47 % ostale populacije. Odstotek se dokaj razlikuje pri moških (le 15 % jih je poročenih) in ženskah (38 % je poročenih).

Biti invalid med mladimi pomeni, da ostaneš v družinskem krogu; rezultat tega je, da 34 % invalidov med 25 in 44 letom starosti živi s starši (v primerjavi z 19 % ostale populacije) in da 17 % invalidov iste starosti živi le z enim sorodnikom (v primerjavi s 6 % ostale populacije).

To pomeni težje ekonomske razmere in včasih revščino: kar 42 % invalidov meni, da je njihovo finančno stanje nizko ali prenizko, v primerjavi s 27 % ostale populacije.

Družina je referenčna točka invalida: 90 % jih meni, da imajo zadovoljive družinske odnose, pri ostali populaciji je odstotek podoben.

Vendar so manj zadovoljni s prijateljskimi odnosi: le 68 % invalidov je zadovoljnih, v primerjavi s 86 % ostale populacije.

Avstrija

Več kot 70 % delno slepih, pa tudi več kot 70 % popolnoma slepih, starejših od 60 let ima pomoč pri dnevnih ali tedenskih opravilih in dejavnostih, kot na primer nakupovanje.

Politični okvir

Avstrija im federalni politični sistem, ki je sestavljen iz devetih regij z regijskim parlamentom in zvezno vlado.

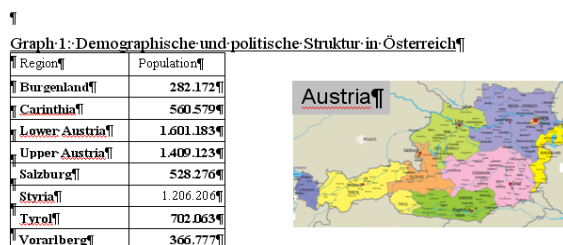

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Graf 1: Demografska in politična struktura Avstrije: Devet avstrijskih regij in število prebivalstva (podatki iz leta 2008:

http://www.statistik.at/web_de/services/wirtschaftsatlas_oesterreich/oesterreich_und_seine_bundeslaender/021513.html)

Kar se tiče pomoči invalidom, to pomeni, da se nahaja večina pomembnih zakonov v zvezi s to skupino ljudi v pravnih sistemih devetih regij. Tu gre v glavnem za uveljavljanje konkretne podpore in vključevalne postopke za slepe in slabovidne, podobno kot za vse zaposlene z okvarami. Pravno je komunikacija med zvezno in regijsko politiko določena po 15. odstavku ustave. Ta odstavek pravi, da če odgovornost ni točno določena v ustavi zveznega parlamenta ali drugih zakonih, je le-ta preložena na regijo. Posledično je večina zakonov in pravnih ureditev v zvezi z invalidi postavljenih na regionalno raven.

Slovenija

Slepi in slabovidni po zaključku šolanja v večini primerov ostajajo v svojih primarnih družinah, kjer se počutijo najbolj varne in sprejete, poleg tega pa imajo s strani ožjih družinskih članov (predvsem staršev) zagotovljeno tudi vso potrebno pomoč (npr. zdravstveno in drugo). Ostajajo doma, izolirani od vrstnikov in socialnega okolja, njihova samopodoba je nizka, motivacija za aktivno vključevanje v delo ali družbo pa se jim zmanjšuje. Potrebovali bi dodatno strokovno usposabljanje in pomoč pri vključevanju v družbo in delo, krepitvi samopodobe, možnosti vključevanja v ustrezne oblike zaposlovanja, glede na individualne sposobnosti ter strokovno pomoč pri usposabljanju vsakodnevnih spretnosti in veščin. Pri starših je še vedno prisoten strah pred prihodnostjo njihovih otrok, ki izvira že od otroštva, še bolj pa jih skrbi za njihovo prihodnost v primeru, ko sami ne bodo več zmogli prevzeti skrbi zanje (starost, bolezen..) Zato strokovno pomoč in podporo potrebujejo tudi starši, zlasti v smislu soočanja in sprejemanja drugačnosti in ozaveščanja o sposobnostih njihovih otrok glede na motnjo vida. Tako se v primarnih družinah v vedno večji meri pojavlja apatičnost, ki je deloma pogojena tudi s trenutno ekonomsko krizo, ki pa vpliva tudi na zmanjševanje socialnovarstvenih pravic. Dejstvo je, da slepi in slabovidni po zaključku šolanja, zaradi posebnih potreb, omejenih sposobnosti, pa tudi nezadostne usposobljenosti za samostojno življenje, nimajo možnosti enakovrednega vključevanja na trg delovne sile v primerjavi z videčo populacijo, zato večina ostaja doma. Po drugi strani pa v Sloveniji ni ustrezne strokovne institucije niti zakonske podlage, ki bi za navedeno populacijo zagotavljala pomoč pri načrtovanju prihodnosti, potrebno dodatno usposabljanje in kasnejše vključevanje v delo. Tako gre pogosto za prelaganje odgovornosti iz ene institucije na drugo.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Statističnih podatkov sicer nimamo, vendar menimo, da si slepi in slabovidni v primerjavi z videčo populacijo manj pogosteje ustvarjajo družine, če pa jo, se v večini primerov poročajo med seboj.

5.2. Socializacija in odnosi

Italija

Družbeno udejstvovanje invalidov je največji in najtežji izziv s katerim se je treba soočiti, kajti težave, s katerimi se oseba sooča niso pogojene le z invalidnostjo, ampak tudi z okoljskim in kulturnim kontekstom in samostojnostjo osebe.

Približno 18 % invalidov mlajših od 44 let bere časopis, v primerjavi z 20 % ostale populacije iste starosti (ISTAT, 1999). Približno 67 % invalidov med 18 in 44 letom posluša radio in 92 % sledi televizijskim programom skoraj vsak dan, v primerjavi z 79 % in 97 % ostale populacije (ISTAT, 1999).

38 % invalidov prejema informacije o italijanski politiki, v primerjavi z 53 % ostale populacije (ISTAT, 1999).

Avstrija

Na družbeno življenje ljudi z motnjami vida na eni strani vpliva njihov osebni interes in na drugi strani podporne službe, katerih se lahko poslužujejo na različnih področjih.

Pravne ureditve na zvezni ravni

Kot je zapisano v prvem odstavku, se večino zakonov sprejme glede na pravni sistem posamezne regije. Vendar pa nekateri pravni okvirji veljajo za celotno Avstrijo. Ti pravni okvirji se predvsem nanašajo na vključevanje invalidov na trg delovne sile.

Pomembni zakoni na zvezni ravni:

Bundesbehindertengesetz (zvezni zakon za invalide): ta zakon ureja določene storitve, ki so namenjene invalidom, npr. identifikacijska izkaznica (za invalide) ali določene ugodnosti v javnih domenah. Osebe z motnjo vida so upravičene do teh ugodnosti.

Bundespflegegeldgesetz (zvezni zakon o upravičenosti do denarne pomoči): ta zakon določa število ur nege, do katerih je invalidna oseba upravičena (http://www.einfachleben.at/297_DEU_HTML.php). V Avstriji so slepi in slabovidni ponavadi uvrščeni na tretjo stopnjo sedem stopenjske lestvice o denarni pomoči.

Stopnja	Število ur nege	Količina
1	Več kot 50 ur pomoči v povprečju na mesec	145,40 €
2	Več kot 75 ur pomoči v povprečju na mesec	268,00 €
3	Več kot 120 ur pomoči v povprečju na mesec	413,50 €
Stopnji 3 in 4 ponavadi odobrijo, če je oseba slepa ali		

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

	slabovidna, pogosto prikljenjena na posteljo ali v invalidskem vozičku.	
4	Več kot 160 ur pomoči v povprečju na mesec	620,30 €
5	Več kot 180 ur pomoči v povprečju na mesec in potreba po dodatni negi Stopnje 5, 6 in 7 ponavadi odobrijo osebi s težjo invalidnostjo ali osebi, ki stalno potrebuje negovalca ali osebi, ki je gluha in slepa	842,40 €
6	Več kot 180 ur pomoči v povprečju na mesec, oskrba, ki je ni možno začasno uskladiti in stalna dnevna in nočna pomoč.	1.148,70 €
7	Več kot 180 ur pomoči v povprečju na mesec, oseba ni gibalno sposobna.	1.531,50 €

Familienausgleichsgesetz (Zakon o usklajevanju družinskega dodatka): zaradi večkratnega bremena, ki so ga deležne družine z invalidnim otrokom ali mladostnikom, ta zakon usklajuje finančno ureditev družin.

Družine s slepim ali slabovidnim otrokom imajo pravico do dvojne vsote družinskega dodatka.

Za pridobitev teh sredstev, mora prosilec po zakonu priložiti poročilo medicinskega strokovnjaka, ki opiše prosilčevo stopnjo invalidnosti.

Regijski zakoni za invalide

Kot že omenjeno, temelji večina podpornih služb za ljudi z motnjo vida na regijskih zakonih za invalide. Zaradi federalne ureditve obstaja v tem kontekstu devet različnih pravnih tekstov, ki so v glavnem med seboj primerljivi. Regionalni zakoni za invalide tipično definirajo invalidnost kot pomanjkanje ali izključitev iz sodelovanja znotraj procesov socializacije v družini, šoli, pri delu ali v družbi. Regionalni zakoni za invalide ne vsebujejo lestvice, ki bi definirala stopnjo invalidnosti, ampak na splošno pridejo v veljavo na podlagi okvare, ki traja dlje kot šest mesecev. Konkretno določanje storitev za ljudi z motnjo vida (od specifičnih senzornih zgodnjih posegov, preko programov za pomoč družinam, pomoč pri vključevanju v vrtcih, terapevtske storitve v šolah, pomoč vključevanja na trg delovne sile ali storitve na trgu delovne sile, do pomoči pri samostojnem življenju in mobilnosti) so plačane na podlagi teh zakonov. Obravnava za storitve slepih in slabovidnih se odobri z uradnim obvestilom na podlagi prijave invalida. V večini regij so invalidi pravno upravičeni do storitev, glede na posamezne zakone za invalide. Poleg tega naj omenimo tudi zdravstvene storitve, ki so na podlagi javnega zdravstvenega zavarovanja na voljo vsem prebivalcem Avstrije. Pripomočki in terapevtske naprave za invalide (bralne naprave itd.) so ponavadi financirane v okviru uredbe o sofinanciranju med različnimi sponzorji na področju rehabilitacije.

Slovenija

Vključevanje v delo in socialno okolje slepih in slabovidnih po zaključku šolanja je v Sloveniji največji problem. V domačem – znanem okolju funkcionirajo relativno dobro, ker domači in bližnja okolica pozna njihove posebnosti. Doma ostajajo večina časa sami, vsaj v času zaposlenosti staršev, poslušajo glasbo, nekateri berejo knjige, nekateri se občasno udeležujejo družabnih

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

srečan in tečajev, ki jih organizirajo lokalna društva, sicer pa živijo v t.i. »svojem svetu«. Pogosto tudi niso dovolj usposobljeni v vsakodnevni spretnosti in opravilih, zato so na nek način odvisni od staršev. Potrebovali bi dodatno usposabljanje v vsakodnevni spretnosti in veščinah, kar bi bistveno pripomoglo k povečanju njihove samostojnosti in samozavesti. Takšno stanje lahko vodi v trajnejšo izoliranost in depresijo vseh družinskih članov.

5.3. Prosti čas

Italija

Prostočasne dejavnosti v Italiji vodijo regijski centri Zveze slepih in slabovidnih (UICI) ali zveze in inštituti za ljudi z motnjo vida.

Udeležba: 22 % invalidov mlajših od 44 let se je udeležilo kino predstav, gledaliških predstav ali drugih prireditev v zadnjih 12 mesecih, v primerjavi z 31 % ostale populacije (ISTAT, 1999).
Branje: 20 % invalidov bere knjige (ISTAT, 1999).

Šport: število vpisanih invalidov v Zvezo za šport invalidov se je enakomerno povečalo v obdobju 1989-1997 pri vseh športnih organizacijah, v povprečju za 5,3 % (CONI, 1989/1997).

Avstrija

V nekaterih regijah imajo invalidi brezplačno pomoč pri prostočasni dejavnosti. To vključuje storitve, ki ciljajo na aktivno sodelovanje invalidov pri prostočasni dejavnosti. Poleg tega so se ustanovile določene interesne skupine (<http://www.oebsv.at/>) za slepe in slabovidne, ki ponujajo različne prostočasne dejavnosti, kot so: gimnastika, zvočno snemanje, plavanje, šah, tandemi, kulturne dejavnosti (obiski gledališča) ali počitnice.

Slovenija

Slepi in slabovidni v večjih središčih (mestih) imajo večjo možnost izbire vključevanja v prostočasne dejavnosti, kot tisti, ki živijo na obrobju, v manjših krajih Slovenije. Dejstvo je, da so njihova prebivališča razpršena po celi Sloveniji. Nekateri se občasno udeležujejo priložnostnih srečanj preko lokalnih društev za slepe in slabovidne, v manjši meri športnih aktivnosti za slepe in slabovidne, ki potekajo večinoma le v specializirani instituciji v Ljubljani. Nekateri se ukvarjajo z glasbo, večina pa le-to posluša doma. Vključevanje v prostočasne aktivnosti, tako športne kot druge, ki so specifični za to populacijo je omejeno in ni dostopno vsem v enakem obsegu, prav zaradi oddaljenosti njihovih bivališč od večjih mest, v katerih je več možnosti za vključevanje. Zaradi vse manjše populacije slepih in slabovidnih v specializirani instituciji obstaja tudi nevarnost, da bodo tudi že obstoječi športi za slepe in slabovidne zamrli. Potrebno bi bilo vzpodbujati in usposablјati tako lokalno okolje kot tudi društva glede k razvijanju prostočasni dejavnosti tudi v odročnih, manjših krajih Slovenije ali pa organizaciji prevoza v središča, kjer se te dejavnosti izvajajo.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

5.4. Samo spodbuda

Italija

V Italiji je mnogo združenj, ki predstavljajo in ščitijo moralne in materialne pravice slepih in slabovidnih Italijanov. Najpomembnejša je Italijanska zveza slepih in slabovidnih (the Italian Union of the Blind and Partially Sighted (UICI)), ki je bila ustanovljena leta 1920 v Genovi. Trenutno je v vsaki regijski prestolnici sekcija te zveze (ponekod tudi v večjih mestih), ki poleg zagovarjanja pravic slepih, oceni tudi invalidnost in posledično odobri nadomestila in bonuse. Odgovorna je tudi za izobraževanje na vseh področjih, s postopkom obveznega zaposlovanja.

Med združenji, ki nudijo dejavnosti za slepe in ostale invalide, je tudi Apostolsko gibanje slepih, katoliško združenje, ki se poleg spodbujanja k aktivnemu sodelovanju slepih in slabovidnih v cerkvi, ukvarja tudi s promocijo človekovega in družbenega razvoja slabovidnih v revnejših državah sveta, zraven pa tudi organizira družabne in rekreacijske dejavnosti v Italiji.

Druge pomembne inštitucije, centri in združenja, ki nudijo pomoč in podporo slabovidnim so:

1. Unione Italiana Ciechi e Ipovedenti – U.I.C.I.
2. Agenzia Internazionale per la Prevenzione della Cecità, Italian section.
3. Istituto per la Ricerca, la Formazione e la Riabilitazione – I.Ri.Fo.R.
4. Unione Nazionale Italiana Volontari pro Ciechi – U.N.I.Vo.C.
5. Centro Nazionale del Libro Parlato
6. Federazione Nazionale delle Istituzioni Pro Ciechi
7. Centro Nazionale Tiflotecnico
8. Biblioteca Italiana per Ciechi “Regina Margherita”
9. Centro di Documentazione Tiflologica di Roma
10. Centri di Consulenza Tiflodidattica
11. Movimento Apostolico Ciechi – M.A.C.

Avstrija

V Avstriji so aktivne različne interesne skupine, kot so ÖBSV (Avstrijska zveza slepih <http://www.oebv.at/home/zentralbereich>). Zaradi zgodnjega odkritja okvare in krepite moči (še posebej staršev), slabovidni ponavadi lahko uveljavljajo svoje interese. Situacija postane bolj zakomplicirana in težja, v primeru večjega števila okvar.

Slovenija

Slepi in slabovidni se lahko včlanijo v medobčinska društva slepih in slabovidnih na lokalni ravni. Članstvo je prostovoljno. Lokalna društva nudijo svojim članom pomoč, informacije, organizirajo različne športne, družabne prireditve, tečaje ter pomoč pri nakupu prilagojenih pripomočkov. Aktivnosti, vsebine in obsežnost pomoči je po posameznih društvih različna, odvisna od aktivnosti vseh zaposlenih v društvu. Potrebno bi bilo povečati vpliv slepih in slabovidnih pri pripravi vsebine programov v lokalnih društvih. Lokalna društva zastopa Zveza slepih in slabovidnih Slovenije, ki je krovna nevladna organizacija slepih in slabovidnih. Poleg društev imajo na voljo še Urad za enake možnosti, druge nevladne organizacije, forumi, spletne strani. Prisotna je nezadostna informiranost

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

slepih in slabovidnih o možnostih vključevanja v širše okolje ter glede uveljavljanja posameznih pravic, zaprte skupine v lokalnih društvih, relativno visoki stroški udeležbe na določenih aktivnostih (npr. letovanje, izleti). Večjo pozornost bi bilo potrebno nameniti arhitektonski opremljenosti in odpravljanju fizičnih barier ter prilagojenosti zunanjega okolja. Smiselno bi bilo vzpostaviti zagovorništvo za slepe in slabovidne in zagotoviti večjo informiranost.

5.5. SWOT (Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti)

Italija

Strengths	Posredovanje zvez, ki podpirajo slepe in slabovidne, omogoča boljšo integracijo
Weaknesses	Sodelovanje slepih in slabovidnih v družbi je še vedno manjše v primerjavi z ljudmi, ki vidijo
Opportunities	Z razliko od preteklosti so slabovidni vključeni v različne športne in prostočasne dejavnosti. Obstajajo programi in projekti dostopni za turizem, celo preko vladnega manifesta (glej: http://www.governo.it/Notizie/Ministeri/dettaglio.asp?d=51392) in dejavnosti, kot so smučanje, potapljanje, borilne veščine, veslanje in tandem so sčasoma izboljšali, kar se tiče tehnik, tako da so bolj dostopne za slabovidne. Te aktivnosti ponavadi izvajajo zveze, še posebej UICI ali inštituti in centri za slabovidne.
Threats	Medtem ko je v večjih mestih poskrbljeno za te aktivnosti, se v manjših mestih to redko dogaja. Tam izvajajo te dejavnosti prostovoljci ali cerkvene organizacije.

Avstrija

Strengths	Samo spodbuda slepih in slabovidnih je močna. Zveza slepih pri tem igra pomembno vlogo.
Weaknesses	Zvezni sistemi, ki povzročijo nepodobnost in malo homogenosti, kar se tiče določanja storitev. Pri nekaterih primerih slabovidnosti (degeneracija makule), na katero gledajo kot okvaro povezano s starostjo, se mnogo institucij ne počuti odgovorne.
Opportunities	Večja sprejetost znotraj družbe, večje število storitev.
Threats	Lahko bi omenili finančni pritisk.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Slovenija

Strengths	<ul style="list-style-type: none"> - občutek varnosti slepih in slabovidnih v primarni družini in znanem okolju - možnost vključevanja v različne obstoječe programe (lokalna društva), možnost izbire, a le v večjih središčih
Weaknesses	<ul style="list-style-type: none"> - prezaščitenost, izolacija, nesamostojnost slepih in slabovidnih - nizka samopodoba in samozavest, apatija občutek nekoristnosti - preobremenjenost in izčrpanost primarne družine - prelaganje odgovornosti v smislu pomoči/skrbi med institucijami - relativno visoki finančni prispevki slepih in slabovidnih v primeru vključevanja v obstoječe programe glede na njihovo slabo materialno stanje
Opportunities	<ul style="list-style-type: none"> - priprava analize dejanskega stanja in upoštevanje individualnih potreb slepih in slabovidnih - načrtovanje in priprava predlogov za vzpostavitev kariernega svetovanja - načrtovanje in realizacija razvijanja programov, ki bodo omogočali vključevanje slepih in slabovidnih v aktivno delovno in socialno okolje z ustrezno strokovno pomočjo in usposabljanjem
Threats	<ul style="list-style-type: none"> - ekonomska kriza vpliva na zmanjševanje socialnovarstvenih pravic in uveljavljanje novih potrebnih programov - povečanje stisk, izoliranost in apatije slepih in slabovidnih in vseh družinskih članov

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

6. Izobraževanje

6.1. Različne vrste izobraževanja

Glede na politiko vključevanja, sprejete na državnem ozemlju, lahko razdelimo države v tri kategorije:

• **Enosmerni pristop:** zadeva vse države, kjer izobraževalna politika in izvajanje prakse stremita k vključevanju skoraj vseh študentov v redno šolanje. Ta izbira temelji na široki raznolikosti storitev osredotočenih na šolo. Primeri te prakse so Španija, Grčija, **Italija**, Portugalska, Švedska, Islandija, Norveška in Ciper.

• **Večsmerni pristop:** zadeva države, ki imajo več pristopov na področju vključevanja. Te ponujajo izbiro med dvema šolskima sistemoma (redne in posebne šole). Države, ki spadajo pod to kategorijo so: Danska, Francija, Irska, Luksemburg, **Avstrija**, Finska, Velika Britanija, Litva, Lihtenštajn, Republika Češka, Estonija, Poljska in **Slovenija**.

• **Dvosmerni pristop:** zadeva države, ki imajo dva različna šolska sistema. Invalidni študenti se izobražujejo v posebnih šolah in razredih. Splošno gledano, se večji del študentov, ki imajo uradno 'posebne potrebe', ne šola na rednih ustanovah. Določeni zakoni (do danes) urejajo te sisteme. V Švici imajo mešan sistem: na eni strani imajo posebno zakonodajo za šole in posebne šole (vključno s storitvami v rednih programih). Na drugi strani pa imajo določen sistem za storitve v rednih programih v kantonu.

6.2. Izobraževalni sistemi

Italija

Italija je ena od redkih držav, kjer se večino invalidov izobražuje v vključujočih oblikah izobraževanja.

Čez čas se je stopnja izobrazbe invalidov občutno povečala, kot se je zgodilo tudi pri mladih v Italiji: Če primerjamo ljudi med 15-44 letom ter ljudi med 45-64 letom, opazimo pomemben vzpon v izobrazbi. V resnici, ima 38 % invalidov med 15 in 44 letom zaključeno srednjo šolo ali diplomu, v primerjavi s 14 % invalidov med 45-64 letom. Vzpon v izobrazbi je vlipval tudi na ostalo populacijo, toda med invalidi je bila rast veliko hitrejša (tudi po zaslugi učiteljev, ki so nudili pomoč pri učenju in strokovnim pedagogom, prilagodljive opreme – predvsem IT podpore) in je zadevala predvsem ženske, ki so 'odtehtale' neugoden položaj iz preteklosti, v primerjavi z moškimi.

Kljub temu pa je odstotek invalidov, tudi mladih, ki ostanejo brez šolanja velik (ta skupina vključuje težje in najtežje oblike invalidov, za katere je fizično nemogoče iti v šolo: približno 15 % invalidov, starih med 15-44, medtem ko je pri ostali populaciji odstotek skoraj nula).

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Eden od osnovnih korakov do vpisa v šole je ocenitev funkcionalnega učinka slabovidnosti, dokument, ki ga pripravi Multidisciplinarna enota za otroke in mladoletnike.

Multidisciplinarna enota za otroke in mladoletnike (UMEE), osnovana s strani lokalnih zdravstvenih enot, opremljena s poslovnim načrtom in organizacijsko avtonomijo, je sestavljena iz, vsaj po enim od naslednjih strokovnjakov:

- otroški psihiater
- razvojni psiholog
- socialni delavec, terapevt (fizioterapija)
- strokovnjak za psihomotoriko
- logoped.

UMEE je storitvena dejavnost, ki se odziva na vse potrebe preprečevanja, ocenjevanja, zdravljenja in rehabilitacije psiholoških in fizičnih problemov ter razvojnih okvar invalidov, na vseh stopnjah šolanja, ne glede na starost. Svojo dejavnost uveljavlja pri:

- prevzemu odgovornosti primerov
- načrtovanju kariere
- nadaljevanju postopkov
- opisovanju stanja invalidnosti
- ocenjevanju funkcionalnega učinka.

Ustanova U.M.E.E. je obsežen dokument imenovan Funkcionalna diagnoza (Funkcionalna ocena) in je sestavljen iz dveh delov:

- Zdravniški pregled - medicinsko
- Socialna in psihološka ocena, posebej usmerjena, da ugotovi potencial osebe.

Funkcionalna diagnoza (FD) se izvede ob prvi zahtevi za poseg in posebno izobraževanje in se dopolnjuje z učenčevim šolanjem ali po občutni spremembi, kar se tiče stanja motnje vida. Multidisciplinarna enota za otroke in mladostnike izda dokument za posebno šolanje, potem ko prevzame primer določenega učenca in ga oceni. Dokument se preda staršem, ki ga potem dostavijo šoli.

Profil funkcionalne dinamike (Functional Dynamics Profile – PDF) je dejanje, ki sledi funkcionalni oceni in dovoljuje dinamično vključevanje in kontekstualizacijo vseh elementov in pogledov, ki jih izrazijo različne komponente:

- • U.M.E.E.
- • šolsko osebje
- • starši

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

PDF se posodablja na sestankih, ki jih skliče ravnatelj. Dogovorijo se o datumih in času dejavnosti, glede strokovnjakov in institucij, ki so vključene v postopek v naslednjih ključnih trenutkih učenčevega šolanja:

- ob zaključku vrtca
- ob zaključku osnovne šole
- ob zaključku srednje šole.

Avstrija

Splošna strategija vključevanja slepih in slabovidnih v Avstriji je v glavnem osredotočena na vsesplošno vključevanje ciljne skupine. To pomeni, da dolgotrajna tradicija ločujoče strategije in posebne pomoči, znotraj zgodovine pedagogike, na področju slepih, ni več prevladujoča. To pomeni, da je večji del pomoči namenjen usposabljanju slepih in slabovidnih, da živijo v njihovem socialnem okolju, kolikor je možno, normalno. Na eni strani je to doseženo s storitvami v zelo zgodnji fazi, ki se nahajajo čim bližje njihovem domačemu okolju, z namenom, da se doseže najboljša možna učinkovitost, npr. zgodnje senzorično posredovanje znotraj družine. Po drugi strani pa so storitve institucionalizirane vzgoje in izobraževanja, kot so vrtec, šola in poklicno izobraževanje, decentralizirane ali pa v veliki meri razpolagajo z mobilnimi storitvami (učitelji, specializirani za vodenje). To pomeni, da so mobilne ekipe v vrtcih ali da specializirani učitelji obiskujejo slabovidne otroke v šolah. Posledično to pomeni, da večje institucije za slepe, začeniši z vrtci, šolami in podaljšanim bivanjem, kjer so včasih poskrbeli za slepe, niso več najnoveše v Avstriji, kljub temu pa še vedno obstajajo v treh regijskih prestolnicah.

25 let so bili slabovidni otroci vključeni v redno šolanje na Štajerskem (<http://steiermark.orf.at/stories/399973>). Vedno več otrok v Avstriji se izobražuje v rednem šolanju. Posebne šole za otroke se nahajajo le v okoliših glavnih mest v Avstriji (približno 100 okolišev). V resnici obstajajo posebne šole za slabovidne otroke le v treh regijah v Avstriji (Štajerska, Dunaj, Salzburg). Kakšno je razmerje med vključevanjem in segregacijo otrok s posebnimi potrebami v šolanju z uporabo primera 'vključevalni indeks' (podatkov za slabovidne otroke ni na voljo)?

Graf 1: Vključevalni parameter: šole v Avstriji

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Podatki jasno kažejo, da je nevarnost, da invalidni otrok pristane v posebni šoli, odvisna od tega kje živi. To ni odvisno od tega, ali živi otrok v urbanem ali ruralnem okolju, temveč od lokalne šolske administracije v regiji. Na Štajerskem (82,4 % invalidov je v splošnih šolah) in Gradiščanskem (74 %) je stopnja vključevanja najvišja. Na zadnjem mestu pa je Spodnja Avstrija, s samo 32 % stopnjo vključevanja invalidnih otrok in maldostnikov (<http://www.kleinezeitung.at/nachrichten/chronik/2466180/abschaffung-sonderschule-bis-2016.story>). Povprečna stopnja za celotno Avstrijo v letih 2006/2007 pa znaša 52,6 % (<http://www.bizeps.or.at/news.php?nr=11596>).

V letih 1993 in 1994 je bil glavni namen Avstrijske zakonodaje usmerjen v vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redne šole. Zato je malce presenetljivo, da se je večina staršev odločila, da šolajo svoje otroke znotraj rednega šolstva.

T.i. učitelji, ki nudijo pomoč, pridejo iz posebnih pedagoških centrov (npr. na Štajerskem v Gradcu) vsak teden za določeno število ur in nudijo storitve otrokom z motnjo vida v rednih šolah. Na ta način imajo splošni učitelji podporo iz strani specializiranih kolegov. Vendar pa starši menijo, da ta pomoč ni ustrezna, saj pridejo učitelji za otroke z motnjo vida le za dve do štiri ure tedensko.

Poleg splošnega vključevanja, pa obstaja tudi sistem t.i. specialnih pedagoških centrov ali posebnih razredov, ki, kot je že omenjeno zgoraj, se nahajajo v okoliših glavnih mest. Tu obstajajo tudi razredi za težje prizadete otroke, kjer izobražujejo majhno število učencev, največkrat v smislu timskega-poučevanja, kjer sta dva učitelja in terapevt. Splošno gledano, se otroci z motnjo vida v veliki meri izobražujejo v vključevalnih oblikah poučevanja. V zvezi z nujnostjo usposabljanja mobilnosti in vsakodnevnih veščin (npr. orientiranje na poti v šolo) itd., se financira individualna pomoč s strani posameznih regijskih zakonov za invalide. Malo staršev se odloča za vpis otrok na, še vedno obstoječe institucije, kot je Odilieninsitut, npr. v smislu internata. Celotni šolski sistem je doživel veliko spremembo v tem okviru. Za večje institucije pa je bil potreben razmislek.

Slovenija

V Republiki Sloveniji so slepim in slabovidnim osebam zagotovljeni programi, ki jim nudijo pomoč ustreznih strokovnjakov in strokovnih služb vzgoje in izobraževanja od predšolskega obdobja do zaključka srednje šole.

V vsakem starostnem obdobju imajo slepi in slabovidni otroci po načelu enakih možnosti s hkratnim upoštevanjem različnosti možnost izbire programa glede na svoje posebne potrebe ter pogoje, ki jim jih lahko zagotavlja njihova družina in njihovo širše socialno okolje, tudi vrtec ali šola. Starši imajo možnost, da se aktivno vključujejo v proces vzgoje in izobraževanja. Na izbiro programa pa vpliva tudi bližina šole ali vrtca.

Predšolski programi

Slepi in slabovidni otroci so v predšolskem obdobju lahko usmerjeni v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ali v prilagojen program za predšolske otroke.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

- a) *Program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo* se izvaja v večinskih vrtcih. Otroci, ki so vključeni v omenjeni program, ostajajo v svojem domačem okolju in so deležni pomoči ustreznih strokovnjakov.
- b) *Prilagojen predšolski program za slepe in slabovidne otroke* se izvaja na Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani. V omenjenem programu je zagotovljeno izvajanje kurikuluma za predšolske otroke, ki je prilagojen za slepe in slabovidne glede igráč, pripomočkov, komunikacijskih tehnik, oblik in metod dela, otrokom pa so istočasno zagotovljene specialno pedagoške dejavnosti na področju socializacije, komunikacije in orientacije. Otroci so v omenjenem programu deležni boljšega vzgojnega programa kot v večinskih vrtcih. Slabosti tega programa pa so:
 - za večino otrok oddaljenost od doma
 - program je podvržen šolskemu koledarju kar pomeni, da v času šolskih počitnic otroci nimajo zagotavljenega institucionalnega varstva
 - ker se število slepih in slabovidnih otrok, ki so usmerjeni v prilagojen predšolski program za slepe in slabovidne otroke, zmanjšuje, nimajo dovolj socialnih interakcij z vrstniki, kar jim omejuje možnosti socialnega razvoja
 - Zavod ne more zagotoviti strokovnjakov drugih profilov, ki bi jih otroci tudi potrebovali, na primer logopeda, fizioterapevta, delovnega terapevta.
- c) Slepi in slabovidni otroci z več motnjami so največkrat vključeni v *prilagojene predšolske programe*, ki delujejo pod okriljem večinskih vrtcev. Tudi omenjeni programi so pogosto oddaljeni od otrokovega doma. Slepi in slabovidni otroci, ki so vključeni v ta program največkrat niso deležni tiflopedagoške pomoči, ker jim po odločbi o usmeritvi ne pripada.

Osnovnošolski izobraževalni programi

- a) Slepi in slabovidni učenci se usmerjajo v *izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo*, ki ga izvajajo večinske osnovne šole. Omenjenim učencem je zagotovljena dodatna strokovna pomoč z omejenim številom ur dodatne pomoči in jo izvajajo učitelji, ki poučujejo na večinskih osnovnih šolah ter tiflopedagogi, ki se vključujejo v učni proces. Slepim in slabovidnim učencem pripada tudi razširjen obseg dodatne strokovne pomoči.
- b) Slepi in slabovidni učenci se lahko usmerijo tudi v *prilagojen izobraževalni program z enakovrednim izobrazbenim standardom* v Zavodu za slepo in slabovidno mladino. Učni programi so enakovredni programom v večinskih osnovnih šolah, prilagojene pa so komunikacijske tehnike, metode in oblike dela, na voljo pa so vsi učni pripomočki in gradiva, ki jih potrebujejo slepi in slabovidni učenci pri pouku. Poleg tega imajo zagotovljene tudi specialno pedagoške dejavnosti na področju komunikacije in orientacije in mobilnosti. Slabost omenjenega programa je oddaljenost od doma, zato nekateri otroci bivajo v domu zavoda ali pa jih starši dnevno vozijo v Ljubljano iz oddaljenih krajev.
- c) Slepi in slabovidni otroci z lažjo motnjo v duševnem razvoju so največkrat usmerjeni v *prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom*, ki se izvaja v Zavodu za slepo in slabovidno mladino. Tako kot za enakovredni izobrazbeni standard velja tudi za nižji izobrazbeni standard, da so prilagojene komunikacijske tehnike, metode in oblike dela,

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

na voljo pa so tudi učni pripomočki in gradiva, ki jih potrebujejo slepi in slabovidni učenci pri pouku. Poleg tega imajo zagotovljene specialno pedagoške dejavnosti na področju komunikacije in orientacije in mobilnosti. Slabost omenjenega programa enak kot prejšnjega programa in sicer oddaljenost učencev od doma, zato nekateri otroci bivajo v domu zavoda ali pa jih starši dnevno vozijo v Ljubljano iz oddaljenih krajev.

- d) Nekateri slepi in slabovidni učenci se usmerijo v prilagojene *programe z nižjim izobrazbenim standardom*, ki jih izvajajo osnovne šole s prilagojenim programom. Otroci se v omenjene šole usmerjajo največkrat zaradi bližine doma. Omenjenim otrokom zakon ne omogoča ustrezne tiflopedagoške pomoči.
- e) Majhno število šoloobveznih slepih in slabovidnih otrok z več motnjami, kjer prevladuje zmerna, težja ali najtežja motnja, je usmerjenih v *poseben program vzgoje in izobraževanja*. Program se izvaja na Zavodu za slepo in slabovidno mladino, na vseh osnovnih šolah s prilagojenim programom in v socialnih ustanovah. V zadnjem času je bilo v posebni program vzgoje in izobraževanja v socialne ustanove usmerjenih že nekaj majhnih predšolskih otrok.

Poklicno in srednješolsko izobraževanje

- a) Po opravljeni osnovni šoli se slepi ali slabovidni dijaki lahko usmerijo v *izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo na področju poklicnega in srednješolskega izobraževanja*. Tako kot v osnovni šoli je dijakom zagotovljena dodatna strokovna pomoč z omejenim številom ur dodatne strokovne pomoči in jo izvajajo učitelji na šoli in tiflopedagogi, ki se vključujejo v učni proces. Njihova pomoč se nanaša na premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj. Slepim in slabovidnim dijakom pripada tudi razširjen obseg dodatne strokovne pomoči, ki je posebej opredeljen z individualiziranim programom in se izvaja na Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani.
- b) Na Zavodu za slepo in slabovidno mladino se dijaki lahko odločajo za *prilagojen izobraževalni program srednjega poklicnega izobraževanja: program administrator in prilagojen program poklicno – tehniškega izobraževanja: program ekonomski tehnik*. V omenjenih programih so prilagojene komunikacijske tehnike, metode in oblike dela, na voljo so vsi učni pripomočki in gradiva, ki jih potrebujejo slepi in slabovidni dijaki pri pouku. Nekateri dijaki zaradi oddaljenosti doma bivajo v domu zavoda.

Slabost sedanjega vzgojno izobraževalnega sistema je,

- da ni zakonsko zagotovljena zgodnja tiflopedagoška obravnava na novo odkritih slepih in slabovidnih otrok,
- slepi in slabovidni učenci z motnjo v duševnem razvoju nimajo možnosti nadaljevati šolanja v programih, ki bi jim omogočali kvalitetno kasnejšo vključitev v ustrezno delo in zaposlitev
- slepe ali slabovidne osebe nimajo več nobene ustrezne pomoči, ko nadaljujejo študij na visokih šolah in fakultetah

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

- za kasneje oslepele osebe ni posebnih rehabilitacijskih programov, ker za to ni zakonsko ustreznih podlag.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

6.3. Pravni okvir, vključevanje/integracija

Italija

V Italiji imamo poseben zakon, splošno znan kot Zakon 104, ki določa pomoč, vključevanje v družbo in pravice invalidov. Namen zakona je, iti preko vseh ovir, ki jih invalidi občutijo ter doseči boljšo integracijo, ki je glavni cilj. Poleg tega obstajajo ugodnosti, ki stremijo k najboljšemu možnemu vključevanju invalidov v družbeni okvir. Nekatere ugodnosti lahko koristijo vsi invalidi, druge pa so dodeljene, na podlagi stopnje invalidnosti.

V resnici so nekatere ugodnosti razvidne tudi iz drugih zakonov, za katere pa mora biti invalidnost priznana. Ugodnosti, ki jih zagotavlja Zakon 104 so delovne olajšave, delovno dovoljenje za ljudi, ki pomagajo invalidom v resnem zdravstvenem stanju (Art. 3 Par 3.), olajšave za starše (Art. 1,2,3) v obliki delovnega dovoljenja, davčne olajšave, olajšave za stroške zdravljenja, 4 % stopnjo DDV-ja pri nakupu proteze, pomagal in tehničnih pripomočkov, vladne davčne oprostitve pri mobilni telefoniji in 4 % stopnjo DDV-ja pri nakupu ali prilagoditvi vozil za prevoz invalidov, kot tudi vladno davčno oprostitvev na avtomobile.

Za pridobitev statusa invalida po Zakonu 104/1992 je potreben **uspešno opravljen zdravstven pregled posebnega odbora lokalnega zdravstva, kjer so poleg zdravnika prisotni še drugi strokovnjaki, kot so psiholog/psihiater, socialni delavec in še en zdravnik, tako da skupaj predstavijo več zornih kotov. Izdano potrdilo omogoči invalidu dostop do zgoraj omenjenih ugodnosti. To je zagotovo »okvirni« zakon za vse v zvezi z izobraževanjem, socialnim varstvom in integracijo invalidov.**

Avstrija

Šele leta 1993 je 15. amandma zakona za organizacijo šolstva dal pravico do vključevanja v osnovne šole. Vdani starši in pedagogi so se borili leta, da to postane pravica, raje kot 'usmiljenje'. Leta 1996 je integracija invalidov v šole, starih od 10 do 14, postala zakonsko sprejeta. Od leta 1993/94, odkar je bil sprejet ta amandma, imajo starši invalidnih otrok ali otrok, ki lahko postanejo invalidi, pravico, da vpišejo otroka ali v redno šolo ali posebno šolo. Splošno gledano, vpiše večina staršev otroke v redne šole.

Slovenija

V Sloveniji imajo slepi in slabovidni otroci možnost izbire v izobraževanju, ki jo omogoča že Ustava Republike Slovenije, zakoni na področju šolstva kot so Zakon o osnovni šoli, Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, Deklaracija o človekovih in otrokovih pravicah, nekateri mednarodni sporazumi in dogovori.

Omenjeni zakoni slepim in slabovidnim otrokom omogočajo vključevanje v večinske vrtce in šole ali v specializirane ustanove. Žal pa je zaradi spremenjenih gospodarskih in družbenih razmer

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

postala omenjena zakonodaja zastarela in toga ter se prepočasi prilagaja in spreminja glede na dejanske potrebe v izobraževanju slepih in slabovidnih otrok. V zakonih in pravilnikih niso zajete vse potrebne in ustrezne pomoči kot so zgodnja obravnava slepih in slabovidnih, celovito delo z družinami slepih in slabovidnih otrok, možnost interdisciplinarnega in transdisciplinarnega pristopa z vključevanjem drugih, predvsem zdravstvenih profilov delavcev v vzgojno izobraževalni proces slepih in slabovidnih otrok.

Zgodnja obravnava otrok s posebnimi potrebami, kjer so omenjeni tudi slepi in slabovidni otroci ter izobraževanje otrok s posebnimi potrebami je opredeljeno že v Beli knjigi o izobraževanju, ki še ni sprejeta. V obravnavi so tudi spremembe Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.

Zaradi ekonomske krize se krčijo socialne pravice državljanov Republike Slovenije in s tem se razmere na področju izobraževanja slepih in slabovidnih otrok še dodatno poslabšujejo.

6.4. SWOT analiza (delovni trg)

Italy

Strengths	Ena od prednosti Italije je okoli 40 let izkušenj vključevanja invalidov v izobraževanje
Weaknesses	Šola jih ne pripravi na delovni svet. Otroke pripravi iz kognitivnega zornega kota, ne pa iz praktičnega, rezultat tega pa je slaba splošna avtonomija. Poleg tega imajo učitelji, ki nudijo pomoč, možnost, da po nekaj letih dela z invalidi preidejo na običajno delovno mesto. To za sabo prinese pomanjkanje strokovnosti, saj učitelji, ki nadomeščajo nimajo za to potrebne izobrazbe.
Opportunities	To, da se lahko otroci vpišejo v šole z drugimi vrstniki vpliva nanje pozitivno.
Threats	Večkrat pride do razvrščanja kakor do pravega vključevanja in otroci pogosto preživijo več časa z učitelji, ki jim nudijo pomoč, kot pa z vrstniki.

Avstrija

Strengths	Pravni okvir da staršem prosto izbiro.
Weaknesses	Dodatna sredstva za slepe in slabovidne ostajajo ista, kar pomeni, da so prenizka. Redni učitelji prelagajo odgovornost na pomočnika učitelja. Pomanjkanje pomoči po obveznem šolanju (poklicno izobraževanje...)

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Opportunities	Dostopnost do lokalnih struktur. Šolski sistem omogoča individualen postopek učenja.
Threats	Finančni pritisk zaradi povečanja stopnje dodatka (potrebni je 2,9 % dodatnih sredstev na starostno skupino)

Slovenia

Strengths	Slovenija ima že 90-letno tradicijo izobraževanja slepih in slabovidnih oseb. 10 let izkušenj ima že na področju vključevanja slepih in slabovidnih v večinske vrtce in osnovne šole. Sedanji šolski sistem trenutno še omogoča možnost izbire vključevanja slepih in slabovidnih otrok bodisi v segregirane ali inkluzivne izobraževalne programe.
Weaknesses	<p>Ni zakonsko zagotovljena zgodnja tiflopedagoška obravnava na novo odkritih slepih in slabovidnih otrok.</p> <p>Slepi in slabovidni učenci z motnjo v duševnem razvoju nimajo možnosti nadaljevati šolanja v programih, ki bi jim omogočali kvalitetno kasnejšo vključitev v ustrezno delo in zaposlitev Slepi ali slabovidni študenti nimajo več tiflopedagoške pomoči.</p> <p>Za kasneje oslepele osebe ni posebnih rehabilitacijskih programov, ker za to ni zakonsko ustreznih podlag. V prilagojenih programih za slepe in slabovidne otroke, ki se izvajajo v Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, število otrok upada in je tako onemogočen normalen proces socializacije med vrstniki, ni zagotovljenih dovolj ur specialno pedagoških dejavnosti. V večinskih vrtcih in šolah vzgojitelji, učitelji in drugi strokovni delavci niso dovolj usposobljeni za delo s slepim ali slabovidnim otrokom, nimajo ustrezne specialne opreme, prilagojenih pripomočkov, učbenikov in drugih prilagojenih gradiv za slepe in slabovidne. Opazen je večji poudarek na storilnostnem področju, praktični vidik znanj, samourejanja in socialnih veščin pa je pogosto zanemarjen. Nezadostno povezovanje šolske svetovalne službe v večinskih šolah/vrtcih s svetovalnimi delavci Zavoda za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani (predvsem poklicno usmerjanje slepih in slabovidnih). Ko slepi in slabovidni dijaki zaključijo šolanje, ostajajo doma, ker ne dobijo ustrezne zaposlitve. Ni celovite skrbi za pomoč pri načrtovanju njihove zaposlitve.</p>

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

<p>Opportunities</p>	<p>Zagotoviti zakonske podlage za izvajanje zgodnje tiflopedagoške obravnave na novo odkritih slepih in slabovidnih otrok.</p> <p>Slepim in slabovidnim učencem z motnjo v duševnem razvoju ponuditi možnost nadaljevanja šolanja v programih, ki bi jim omogočali kvalitetno kasnejšo vključitev v ustrezno delo in zaposlitev.</p> <p>Slepim ali slabovidnim študentom zagoroviti ustrezno tiflopedagoško pomoč, ko nadaljujejo študij na visokih šolah in fakultetah.</p> <p>Zagotoviti zakonsko ustrezne podlage, da se lahko izvajajo rehabilitacijski programi za kasneje oslepele osebe.</p> <p>Omogočiti vzgojiteljem in učiteljem, da se usposobijo za delo s slepim ali slabovidnim otrokom.</p> <p>Osnovne in srednje šole opremiti z ustrezno specialno opremo in drugimi prilagojenimi pripomočki, ki bi slepim ali slabovidnim učencem in dijakom nudilo spodbudno učno okolje.</p> <p>Potrebno bo v srednješolske programe vnesti več vsebin na področjih samourejanja, socialnih veščin in praktičnih znanj, ki bi jim omogočale večjo samostojnost.</p> <p>Osveščanje prosvetnih delavcev, ki poučujejo slepe in slabovidne učence, da jih ocenjujejo realno in da imajo do njih realna pričakovanja, vzpostaviti večje sodelovanje šolskih svetovalnih služb v integraciji s svetovalnimi delavci Zavoda za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani.</p> <p>Priložnost za oblikovanje vzgojno izobraževalnih programov za slepe in slabovidne osebe z lažjo motnjo v duševnem razvoju, v katerih bi razvijali praktična znanja, spretnosti in veščine, ki bi jih uporabili za določena enostavna dela in večjo samostojnost v vsakdanjih opravilih istočasno pa jih navajati na ustrezen odnos do dela.</p>
<p>Threats</p>	<p>Nevarno je, da se bodo s poglobljanjem ekonomske krize, togostjo zakonodaje in zmanjševanjem socialnih pravic, poglobljale tudi socialne in psihične stiske ter socialna izoliranost slepih in slabovidnih oseb.</p>

7. Zaposlovanje / Zaposlitev

Italija

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Kljub zakonodajnim novitetam glede pripravništva (L.68/99) in mnogim iniciativam, ki so bile izvršene tudi, zahvaljujoč evropskim projektom in skladom, je stopnja zaposlenosti invalidov precej nizka.

Stopnja zaposlenosti invalidov je 21 %, kar je polovica registriranih ostale populacije. Vendar jih je med delovno sposobnimi invalidi okoli 27 % popolnoma nesposobnih za delo. Med invalidi imajo ženske veliko manj možnosti, v primerjavi z moškimi: zaposlenost med ženskami je 11 %, pri moških pa je 29 %; podobna je situacija pri ostali populaciji, le da je razlika manjša.

2011: leto izzivov na področju zaposlovanja

Pred nekaj leti, ko smo govorili o službah primernih za ljudi z motnjo vida, smo vključili službe: telefonist, maser-terapevt, učitelj; prednost smo dali komunikacijskim službam, torej telefoniji.

Vendar ni več mogoče imeti ene delovne kariere v tej kategoriji invalidov. Prednost se daje iskanjem novih poti, novim izobraževalnim programom, da se doseže višja stopnja zaposlenosti.

Sprememba pogojev vodi do manjšega števila delovnih mest v tem sektorju: obstaja možnost, da slepi in slabovidni ne bodo dobili zaposlitve, da ne bo služb za tiste, ki so končali poklicno izobraževanje.

Poleg tega je delo terapevta-maserja utrujajoče, kar zmanjša možnosti zaposlitve. V Italiji dela 1,300 ljudi z motnjo vida kot fizioterapevti, toda zaradi uvedbe univerzitetne diplome, je diploma iz posebne šole postala neuporabna.

Univerza bi tako morala razmisliti o prikrajšanosti teh študentov in prirediti didaktične tečaje, kar pa se v Italiji še ni zgodilo.

Vitantonio Zito, odgovorni pri sektorju za zaposlovanje italijanske Zveze slepih, pravi: »Trebajo izpeljati učinkovite projekte za boj proti zmanjšanju možnosti zaposlitve na različnih področjih: to je razlog, da se mlade usmerja na najbolj zaželjena delovna mesta na trgu dela.«

Pravzaprav je pred desetimi leti Salvijeva uredba uvedla nova delovna mesta v sektorju za komunikacijo, in sicer:

- operater, ki posreduje informacije strankam in pisarnam za odnose z javnostjo;
- operater za upravljanje in uporabo podatkovnih baz;
- operater za storitve telemarketinga in tele-pomoči.
- V zadnjih desetih letih se ni uvedla nobena od naštetih izobraževalnih poti. Le v regiji Furlanija-Julijska krajina je regijski inštitut Rittmeyer za slepe in slabovidne vključil v poklicno izobraževanje program za operaterja, ki posreduje informacije strankam in pisarnam za odnose z javnostjo. Program naj bi se začel 3. marca 2011.

Tudi druge poklice se bo upoštevalo:

- ocenjevalec in razvijalec spletnih strani;
- referent / upravitelj dokumentov;
- operater za elektronsko vnašanje.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

To so vse dobre priložnosti, ki si zaslužijo potrdilo strokovnega značaja, prav tako pa bi morali izvajati poklicna izobraževanja.

Italijanska zveza slepih je v sodelovanju z Univerzo v Kalabriji razvila program za telefonskega operaterja za prisluškovanje, vendar program ministrstvo še ni odobrilo. V Italiji je zaželjena tudi oživitve ročnih del.

Za doseg le-tega pa je potrebna iniciativa, ne le na državni, ampak tudi na evropski ravni, da se nadgradi stare oblike ter da se odprejo poti poklicnim in poskusnim delovnim področjem.

Prevečkrat pozabimo, da ljudje z motnjo vida, ki imajo med vključevalnim procesom v izobraževanje skrbno podporo, preko zaposlitve pridobijo osebno avtonomijo, kvalifikacije in se ne bodo tako zlahka odpovedali službi.

Avstrija

V Avstriji je človek nezaposljiv, če ni sposoben opraviti 50 % delovnih nalog <http://derstandard.at/1227288694077/Kuendigungsschutz-Schraenkt-behinderte-Menschen-ein>.

To razlikovanje vodi do visokega števila invalidov, ki so nezaposljivi znotraj delovnega trga, zaradi pravnih zahtev socialnega varstva.

Zatorej so invalidi večkrat nameščeni v objekte, ki nudijo delovno terapijo. To še posebej zadeva ljudi z motnjo vida in večimi okvarami, ki, po vsej verjetnosti, niso zaposljivi na trgu dela in se tako zaposlijo v takih objektih.

Slovenija

V Sloveniji ni ustreznega celovitega registra in uradnih evidenc o številu invalidov po posameznih kategorijah invalidnosti. Zato so podatki povzeti iz delnih registrov posameznih institucij, ki se ukvarjajo z invalidi ter Revizijskega poročila o zaposlovanju invalidov v Sloveniji, objavljeno aprila 2011. Večina podatkov zato podajamo na podlagi naših dosedanjih izkušenj in ocen dela s populacijo slepih in slabovidnih.

Na nivoju države je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve odgovorno za sistem zaposlovanja invalidov, oblikovanja politike zaposlovanja invalidov, načrtovanja potrebnih sredstev za izvajanje te politike, priprave zakonodaje, koordinacije dela med institucijami, ki delujejo na tem področju ter spremljanjem izvajanja predpisov. Zaposlovanje invalidov je v Sloveniji pereč problem, saj je na trgu dela veliko brezposelnih invalidnih oseb, število pa iz leta v leto še narašča.

Eden pomembnejših zakonov glede zaposlovanja invalidov v Sloveniji je Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI) sprejet v letu 2004, ki je bil kasneje dopolnjen. Z navedenim zakonom se je vse do leta 2009 uveljavilo vrsto ukrepov, katerih cilj je bil izboljšati invalidom možnosti na trgu dela in jih čim bolj izenačiti z vsemi drugimi iskalci zaposlitve. ZZRZI je uvedel zaposlitveno rehabilitacijo, podporno zaposlitev, zaposlitev na običajnem delovnem mestu, programe socialne vključenosti, kvotni sistem zaposlovanja invalidov in ustanovitev sklada za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. Prav tako tudi različne vzpodbude za zaposlovanje invalidov (npr. subvencije plač invalidom, plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta, oprostitvev plačila prispevkov, nagrade delodajalcem za preseganje kvote zaposlenih invalidov ipd.).

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Pomembnejše institucije, ki opravljajo operativno izvajanje na področju zaposlovanja invalidov na državni ravni so :

- **Zavod za zaposlovanje** : napotuje brezposelne invalide v različne programe aktivne politike zaposlovanja in zaposlitvene rehabilitacije s pomočjo izvajalcev javne službe s koncesijo
- **Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje** : je v pretežni meri usmerjen k pasivnim ukrepom kot so zagotavljanje nadomestil invalidom, ki niso aktivni iskalci zaposlitve na trgu dela, delovnim invalidom, ki pridobijo pravico iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (poklicna rehabilitacija)
- **Sklad za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov** : je zadolžen za kvotni sistem zaposlovanja invalidov s katerim vzpodbuja in podpira aktivne oblike zaposlovanja invalidov

7.1. Pravni položaj

Italija

Poudarek na pripravi

Katere načine pripravi predvidevajo italijanski zakoni?

V Italiji je pripravi definiral Zakon [12. marec 1999 št.68](#) in določil obvezna delovna mesta za javna in privatna podjetja, z drugimi besedami, izpolnila se je kvota delovnih mest za invalide in druge iskalce služb z omejenimi možnostmi.

Kdo spada pod kategorijo drugih iskalcev služb z omejenimi možnostmi?

Možje/žene umrlih na delovnem mestu, ali v vojni, kot tudi možje/žene in otroci invalidnih vojaških uslužbencev in beguncev, ki so se vrnili v državo.

Kakšni je pristop k tej pravici?

Nov pristop se začne z zavestjo, da morebiten fizičen, psihološki in/ali senzoričen hendikep ne vpliva vedno na delovne sposobnosti. Z vrsto tehničnih in podpornih ukrepov je možno primerno oceniti delovne zmožnosti invalidov in jih postaviti na primerno delovno mesto.

Kako poiščemo primerno službo?

Preko analiz delovnih mest, podpornih služb, dobre prakse in z rešitvijo problemov v zvezi z okoljem, ukrepi in dnevnimi medsebojnimi odnosi na delovnem mestu (art. 2 legge 12 marzo 1999 n.68) je možno vključiti invalide v podjetje.

Kateri so ukrepi za pripravi?

Poudarek na pripravi sestavlja več ukrepov, kot so:

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

- primerna ocena osebe, delovno okolje in medsebojni odnosi na delovnem mestu;
- stimulacije, kot so znižanje davkov in povračilo stroškov;
- eksperimentiranje s prekvalificiranjem in pripravništvom.
- Dogovori, ki omogočijo tako pripravništvo, da se doseže prava harmonija v podjetju in s tem tudi večja učinkovitost pravice do dela.

Kdo je vključen?

Vključeni so seveda invalidi, in sicer:

- ljudje s fizičnimi, psihološkimi, senzoričnimi ali intelektualnimi okvarami, katerih delovne nesposobnosti so višje od 45 %;
- invalidi, katerih invalidnost je višja od 33 %;
- ljudje z motnjo vida ali gluho-nemi, ki so obravnavani pod zakoni 381 in 382/1970;
- vojni invalidi, invalidi z okvarami na lestvici od 1. do 8. kategorije, ki je priložena zakonom o vojnih pokojninah.

Ostale vključene kategorije

- Možje/žene umrlih na delovnem mestu ali v vojni.
- Možje/žene in otroci invalidnih vojnih uslužbencev ali beguncev, ki so se vrnil v državo ter žrtev terorizma.

Tisti, ki postanejo invalidi zaradi poškodb ali bolezni tudi spadajo v to kvoto, ampak samo v primeru, da je njihova delovna nesposobnost višja od 60 %. V primeru, da nastopi invalidnost, ker delodajalec ni upošteval higienskih ali varnostnih pravil, se te ugodnosti ne upoštevajo.

Kdo lahko koristi ta zakon?

Za koriščenje te pravice mora biti invalidnost potrjena s strani lokalne zdravstvene enote, oseba pa se mora vpisati v lokalni delovni center.

»Strokoven odbor«, ki ga je ustanovila Regijska komisija za pripravništvo, mora izpolniti obrazec, kjer so opisane delovne sposobnosti osebe. Kriteriji za javni seznam prioritet so: osebni dohodki, število družinskih članov, ki so odvisni od dohodka, datum vpisa na seznam.

Vpis je potreben tudi za najem osebja in tudi tujci, ki so stalno prisotni na državnem ozemlju se lahko vpišejo. Da je oseba uvrščena na seznam, je potrebno priložiti naslednje dokumente na lokalni delovni center:

- Potrdilo o nezaposlenosti
- Potrdilo invalidnosti

Le en vpis je možen na poseben seznam: zato se je možno vpisati na delovni center najbližji stalnemu prebivališču osebe. Operaterji z motnjo vida imajo možnost vpisa na različne delovne centre.

Oddelki za zaposlovanje, ki se ukvarjajo s pripravništvom, nudijo naslednje storitve:

- informiranje in svetovanje o pogojih za vpis na poseben seznam;

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

- pomoč pri vpisu na seznam za pripravništvo;
- izdajo vseh certifikatov, ki jih zahteva zakon;
- razgovor za oblikovanje družbenega in delovnega profila, informacije o možnostih zaposlitve;
- oblikovanje lestvice ponujenih služb;
- preverjanje zavarovalnega kritja podjetja in zaposlitvenih obveznosti;
- urejanje administrativnih dokumentov, ko se oseba iz posebnega seznama zaposli.

Avstrija

1) Pravni okvir

Kot že omenjeno, se na tem področju prepletajo različni zakoni.

Še ena razlika zadeva avstrijski državni sistem socialnega zavarovanja, ki jasno loči zaposljive (z najmanj 50 % delovnih sposobnosti) in nezaposljive ljudi.

Načeloma urejata dostopnost invalidov do delovnega trga dva zakona.

Behinderteneinstellungsgesetz (Zakon o zaposljivost invalidov):

http://www.bmsk.gv.at/cms/site/attachments/8/5/2/CH0029/CMS1218463129499/behinderteneinstellungsgesetz_folder_a5.pdf.

Ta zakon ureja zaposlovanje invalidov znotraj delovnega trga. Tu sta pomembna dva vidika. Na eni strani zakon določa stopnjo invalidnosti na lestvici od 0 % - 100 %. Stopnja invalidnosti večja od 50 % pomeni posebno zaposljivost in pogoje o odpuščanju invalidov. Dalje, ta zakon določa plačila nadomestil podjetij, ki je glede na število zaposlenih (kvotni sistem) obvezano zaposliti določeno število invalidov (nadomestni davek).

Regionalni zakoni glede storitev za vključevanje: V tem kontekstu obstajata »zaščitena« zaposlitev ali »podporna« zaposlitev. To vključuje pomoč na delovnem mestu in pravico do drugih storitev, ki so v večini primerov popolnoma določene s strani regije (npr. na Štajerskem):

http://www.verwaltung.steiermark.at/cms/dokumente/10019967_4142531/f6d92406/BHG%20LEVO%202010%20idF%20LGBI%2016_2010.pdf.

Posebni storitev, namenjenih slepim in slabovidnim v tem okviru ni (z izjemo npr. poučevanja mobilnosti ali vsakodnevnih veščin).

Vsaka finančna situacija podpornih storitev je zelo kompleksna, saj različne institucije, ki so v to vključene, (zvezni biro za socialne zadeve, storitve delovnega trga, regijske administrativne pisarne, zdravstvene zavarovalnice) poskusijo najti skupne rešitve.

Slovenija

Pomembnejši zakoni na področju zaposlovanja invalidov v Sloveniji so:

- Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov,
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju,
- Zakon o delovnih razmerjih in vrsta zakonov s področja socialne varnosti.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Slovenija je sprejela in podpisala tudi druge sporazume in konvencije glede izboljšanja položaja invalidov na trgu dela kot npr. Konvencijo o pravicah invalidov in Izbirni protokol (2008), Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide t.i. » dostopna Slovenija« ter Akcijski program za invalide 2007-2013.

Invalidi imajo formalno zakonsko pravico vključevanja v različne programe in ukrepe za izboljšanje zaposlitvenih možnosti preko Zavoda za zaposlovanje (zlasti brezposelni - aktivna politika zaposlovanja in zaposlitvena rehabilitacija), ali preko Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (delovni invalidi - poklicna rehabilitacija, denarna nadomestila). Posebno varstvo uživajo invalidi tudi na podlagi Zakona o delovnih razmerjih in drugih predpisih s področja socialne varnosti. Pozitivne spremembe na področju zaposlovanja invalidov je prispeval tudi sklad za zaposlovanje invalidov, ki je uvedel kvotni sistem, ki predpisuje dolžnost delodajalca, z najmanj 20 zaposlenih delavcev, da zaposli določeno število invalidnih oseb ali izbere nadomestno izpolnitev kvote z mesečnim plačilom prispevka v sklad. Prav tako so pozitivne tudi nekatere vzpodbude za delodajalce za pri zaposlovanje invalidov (oprostitev oz. subvencije nekaterih dajatev, pomoč pri zagotavljanju tehničnih pripomočkov opreme delovnega mesta, oprostitev določenih prispevkov, nagrade ipd...)

Delovni invalidi imajo tudi pravico do premestitve na drugo ustrezno delovno mesto, do dela s skrajšanim delovnim časom, delne ali celotne invalidske pokojnine in nadomestila za invalidnost. Prejemniki pokojnin imajo pravico do dodatka za pomoč in postrežbo, če potrebujejo dodatno nego in varstvo zaradi invalidnosti oz. zdravstvenih težav.

Ocenjujemo, da imajo slepi in slabovidni sicer zagotovljeno pravico vključevanja v programe in ukrepe, vendar je čakalna doba za vključitev pogosto predolga, pri izvajanju strokovnih storitev ni zagotovljenega ustreznega strokovnega kadra za področje motenj vida in ni na razpolago dovolj ustreznih možnosti zaposlovanja. Vzpodbujanje delodajalcev za zaposlovanje slepih in slabovidnih, bi bilo potrebno nadgraditi s strokovno podporo in večjim informiranjem glede možnosti zaposlovanja navedene populacije. Potrebno bi bilo vzpostaviti karierno svetovanje slepim in slabovidnim z ustreznim strokovnim kadrom. Menimo, da obstaja nevarnost, da po zaključeni obravnavi v obstoječe programe, ki niso podprti z ustreznimi strokovnimi kadri, ponovno ostajajo doma, nemotivirani, apatični in odvisni od pomoči primarne družine. Ekonomska kriza še dodatno prispeva k zmanjšanju prilagojenih delovnih mest, opremljenih z ustrežno prilagojeno opremo in stimulaciji za vključevanje v delo.

7.2. Statistika

Italija

V zvezi z delovno silo, je v letu 2002 stopnja zaposlenosti invalidov znašala 19,3 %, medtem ko je bila stopnja preostale populacije okoli 55,8 % (ISTAT, 2002). Stopnja nezaposlenosti invalidov je znašala 9,9 %, pri ostali populaciji pa 8,7 % (ISTAT, 2002).

Stopnja zaposlenosti glede na spol in stopnjo invalidnosti. 2002.				
	Ljudje z zdravstvenimi težavami		Ljudje brez zdravstvenih težav	Skupaj
	Ljudje z zmanjšano avtonomijo	Ljudje brez zmanjšane ali z občasno zmanjšano avtonomijo		

Lifelong Learning Programme

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Moški	23,2	53,5	70,8	69,1
Ženske	14,3	31,2	43,4	42,4
Moški in ženske	19,1	42,8	57,1	55,8

Stopnja nezaposlenosti glede na spol in stopnjo invalidnosti. 2002.				
	Ljudje z zdravstvenimi težavami		Ljudje brez zdravstvenih težav	Skupaj
	Ljudje z zmanjšano avtonomijo	Ljudje brez zmanjšane ali z občasno zmanjšano avtonomijo		
Moški	9,2	8,9	6,7	6,8
Ženske	11,2	11,2	11,8	11,8
Moški in ženske	9,9	9,7	8,7	8,8

Obvezno zaposlovanje: 31. decembra 2007 se je vpisalo v obvezno zaposlovanje 768,394 ljudi od tega 48 % žensk. V istem letu je 30,017 ljudi pričelo iskati službo. (Isfol-Ministrstvo za delo in socialne zadeve, 2009).

Ljudje z zdravstvenim problemom, med 15 in 64 letom, ki so zaposleni zato, ker spadajo pod zaščiteno kategorijo z določeno stopnjo zmanjšane avtonomije. 2002. Na 100 ljudi z enako stopnjo zmanjšane avtonomije.			
	Ljudje z zmanjšano avtonomijo	Ljudje brez zmanjšane ali z občasno zmanjšano avtonomijo	Skupaj
Ljudje, ki spadajo pod zaščiteno kategorijo	17,5	10,4	11,2
Ljudje, ki ne spadajo pod zaščiteno kategorijo	81,3	88,2	87,4
Ni znano	12,7	1,4	1,4
Skupaj	100,0	100,0	100,0

Avstrija

Okoli četrtnina ljudi z motnjo vida, ki jim očala ali drugi pripomočki ne pomagajo, je ekonomsko aktivnih (zaposlenih) <http://www.braille.at/braille/augen-medizin/statistik>. V tem kontekstu opazimo v zadnjih letih zvišanje stopnje nezaposlenosti invalidov (npr. za 1,8 % od 2006 do 2007).

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Skupaj	11,30%	12,10%	14,12%	14,73%	13,70%	14,22%	13,42%
Ženske	9,40%	10,30%	12,20%	12,66%	12,13%	12,54%	12,91%
Moški	12,70%	13,60%	15,64%	16,36%	14,80%	15,45%	13,73%

Tabela 1: Število invalidnih ljudi med nezaposlenimi
<http://www.arbeitundbehinderung.at/de/arbeitsmarkt/arbeitsmarktdaten/gesamtarbeitslosigkeit.php>

Stopnja nezaposlenosti med invalidi, v primerjavi z ostalo populacijo je vsekakor višja. Vendar moramo omeniti, da tabela kaže podatke le za »zaposljive« ljudi. Ljudje, ki so nameščeni v objekte z delovno terapijo so izključeni iz statistike. Če bi vključili te ljudi v statistiko glede stopnje nezaposlenosti, bi bile številke občutno večje.

Ministrstvo za socialne zadeve je leta 2004 uvedlo uspešno direktivo. S to direktivo so uvedli osebno pomoč na delovnem mestu v Avstriji. Ljudje, ki imajo pravico do varstvenega dodatka za stopnje od tri do sedem, so upravičeni do te ugodnosti. Za osebe tretje in četrte stopnje dodatka, se ponovno preveri, če je pomoč potrebna ali se lahko le-ta nadomesti s tehničnimi pripomočki. Organizacije, ki izvajajo projekt ocenijo določeno stopnjo pomoči, ki je nato sprejeta ali zavrnjena s strani zveznega biroja za socialne zadeve. Tako se v primerih odobrene ocene pomoč začne izvajati.

<http://derstandard.at/2788993/Menschen-mit-Behinderung-koennen-ganz-normale-Leistung-bringen>

Slovenija

Uradnih evidenc o številu invalidov, registrov in ustreznega informacijskega sistema v Sloveniji ni. Število invalidov zato ocenjujemo na podlagi delnih registrov posameznih kategorij invalidnosti in anket, ki jih je opravil Zavod za zaposlovanje. Po oceni Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve je bilo v letu 2009 8% vseh prebivalcev invalidov (160.000), od tega približno 114.000 neaktivnih in povprečno okoli 46.000 na trgu dela. Po oceni Zavoda za zaposlovanje je bilo 13.000 brezposelnih invalidov, po oceni sklada pa zaposlenih 33.000 invalidov (tabela 1). V povprečju ima 57% invalidov osnovno šolo ali dveletni program srednje šole in le 2% višjo ali visoko izobrazbo, starejših od 50 let pa je skoraj polovica. V Sloveniji je bilo v letih od 2006 do 2009 med vsemi

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

zaposlenimi približno 4% invalidov. Število zaposlenih invalidov v običajnih delovnih okoljih je v letu 2009 ostalo na ravni kot leta 2006, število v invalidskih podjetjih se je zmanjšalo s 6.441 na 5.708 (11%), število v zaposlitvenih centrih pa povečalo s 112 na 223 (50%). Zavod za zaposlovanje je z ukrepi aktivne politike zaposlovanja in zaposlitveno rehabilitacijo na novo zaposlil povprečno 1770 invalidov letno (tabela 2).

Število brezposelnih invalidov se je v obdobju od leta 2006 do 2009 povečalo z 9.138 na 13.132 (tabela 3).

Na voljo tudi ni uradnih podatkov o kategoriji slepih in slabovidnih, ki bi lahko služile za izboljšanje in načrtovanja novih potrebnih programov, zlasti glede vključevanja v delo. Edini register slepih in slabovidnih vodi Zveza slepih in slabovidnih Slovenije, ki pa ne predstavlja realne situacije. Zbrana evidenca se nanaša na število včlanjenih slepih in slabovidnih v lokalna društva. Članstvo je prostovoljno. Po grobih ocenah se število slepih in slabovidnih v Sloveniji giblje od 0,2 do 0,5 % vsega prebivalstva. Po podatkih centralnega registra Zveze slepih in slabovidnih Slovenije je bilo na dan 31. 12. 2010 včlanjenih 4.021 slepih in slabovidnih; od tega 1.739 slabovidnih in 2.282 slepih. Žensk je bilo 2.325, moških pa 1.696 (tabela 4). Po podatkih navedene evidence Zveze slepih in slabovidnih je v Sloveniji zaposlenih 300 slepih in slabovidnih oseb, od tega 181 slabovidnih, odati 89 žensk in 92 moških in 119 slepih, od tega 51 žensk in 68 moških (tabela 5). Od zaposlenih jih ima 22 končano OŠ, 31 osnovno šolo s tečajji, 64 dvoletno poklicno ali strokovno šolo, 61 triletno poklicno šolo, 51 štiri ali petletno srednjo šolo, 20 dvo ali triletno višjo šolo, 50 visoko šolo in 1 doktorat. (tabela 6). Podatki o članstvu v ZDSSS se trenutno uporabljajo kot relevantni podatki o številu slepih in slabovidnih v Sloveniji. (tabela 7). Ocenjujemo, da bi bilo potrebno vzpostaviti uradno evidenco in register invalidnih oseb po posameznih kategorijah invalidnosti (npr, slepi in slabovidni, ipd...) ter analizo učinkovitosti obstoječih programov in ukrepov za populacijo slepih in slabovidnih. Tudi obstoječa evidenca Zavoda za zaposlovanje ne omogoča vpogleda v stanje vključevanja v obstoječe programe in zaposlitve posebej za populacijo slepih in slabovidnih. Ekonomska kriza še dodatno prispeva, da stanje ostaja nespremenjeno zadnjih 5 let.

7.3. Priprave na delovni trg / zaposlitev

Italija

Na splošno v Italiji, razen tečajev, ni ponujene pomoči za slepe in slabovidne, ki iščejo zaposlitev, razen določenih izjem. Edina oblika pripravništva za slepe in slabovidne je t.i. SIL (Servizio per gli Inserimenti Lavorativi – "Služba za poslovne storitve"), ki nudi 20 delovnih ur na teden in € 250 mesečne podpore. Menimo, da na novo zaposleni potrebujejo orientacijsko in mobilno izobraževanje, da se navadijo na pot od službe do doma. Tudi delovno okolje ni primerno opremljeno.

Avstrija

2) Stanje izobraževanj

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Treba je razlikovati med invalidi, ki so »zaposljivi« in tistimi, ki so »nezaposljivi«. V prvem primeru je lahko oseba zaposlena v prvem ali drugem trgu dela (drugi trg dela vključuje službe, ki so označene kot "varne" ali "podprte" strukture). V drugem primeru se ponudijo izobraževalni programi, ki nudijo delovno terapijo, da bi se spremenil položaj. Pripravnštvo je dvojno v Avstriji (na delovnem mestu in v šoli za poklicno izobraževanje). Invalidi vajenci imajo tudi možnost, da zaključijo pripravništvo z delnimi kvalifikacijami (kjer je cilj zaključek pripravništva, npr. za določene kompetence).

Mladostniki, ki želijo zaključiti poklicno izobrazbo, morajo opraviti tudi proces »zbistritve« (process of clearing), preden začnejo s pripravništvom.

Posebno izobraževanje in tečaji/usposabljanja za slepe in slabovidne nudijo v Avstriji štiri glavne institucije.

a) Zvezni izobraževalni inštitut za slepe na Dunaju <http://www.bbi.at/> nudi strokovna usposabljanja npr.

- enoletni izobraževalni tečaj telekomunikacij ali
- triletno trgovsko akademijo
- ročne spretnosti: »klasično« pletenje košar in pohištva ali izdelava čopičev in krtač
- zdravstveni sektor: strokovno usposabljanje tehnik terapevtske masaže

b) Odilieninsitut (inštitut za slepe in slabovidne v Gradcu)

- na področju poklicnih priprav - orientacija na delovnem mestu
- na področju strokovnega izobraževanja
 - Informatika 3 ½ leta
 - Oblikovanje kovin in proizvodni inženiring 4 leta
 - Pletenje 3 leta
 - Pletenje košar in pohištva 3 leta

Poleg teh izobraževanj, obstaja tudi splošni izobraževalni program, ki traja eno leto, s poudarkom na orientaciji in mobilnosti, učenju dnevnih veščin, uporabi naprav za slabovidne in veščin komuniciranja, posebne pisave za slepe ter na uporabi strojne in programske opreme za slepe in slabovidne uporabnike.

Poleg strokovnega izobraževalnega sistema so na področju delovnih terapij na voljo tudi različne posebne možnosti za ljudi, ki (še) niso zaposljivi (tesarjenje, izdelovanje krtač in metel, kovinarstvo, umetnost...). Nudi se jim tudi pomoč in urjenje vsakodnevnih veščin v različnih oblikah. Te možnosti na področju delovne terapije lahko izvajajo tudi druge podporne službe, ki niso nujno usmerjene v zaposlovanje slepih in slabovidnih.

c) RISS (BBRZ) nudi:

http://www.bbrz-riss.at/cps/rde/xchg//SID-CCCBAAA0-21C149E2/bbrz/hs_DEU_HTML.xsl/1038_DEU_HTML.htm

Poleg programov urjenja vsakodnevnih veščin, mobilnosti, komunikacije in nujene pomoči pri odločanju o zaposlitvi, obstajajo tudi naslednje možnosti izobraževanja/usposabljanja:

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

1. EDP (Electronic data processing / elektronsko procesiranje podatkov) za slepe in slabovidne (osnovno usposabljanje)
2. EDP-usposabljanje ECDL/MCSA/MCSE
3. EDP-usposabljanje oz. IT-tehnik oz. IT-znanstvenik (trajanje 30 mesecev)
4. Usposabljanje za računovodjo (trajanje 8 mesecev)
5. Usposabljanje za pisarniškega administratorja (trajanje 8 mesecev)
6. Strokovni delavec (trajanje 18 mesecev)

d) SEBUS <http://www.oebsv.at/>

7. EDP za slepe in slabovidne (osnovno usposabljanje)
8. EDP-usposabljanje CDL/MCSA/MCSE
9. EDP-usposabljanje oz. IT-tehnik oz. IT-znanstvenik (trajanje 30 mesecev)
10. Usposabljanje za računovodjo (trajanje 8 mesecev)
11. Usposabljanje za pisarniškega administratorja (trajanje 8 mesecev)
12. Strokovni delavec (trajanje 18 mesecev)

V sodelovanju z [Blinden- und Sehbehindertenförderungswerk GmbH \(BSFW\)](#) (Društvo za pomoč slepim in slabovidnim) SEBUS ponuja:

13. Usposabljanje za pletenje košar in pohišтва (742 ur)
14. Srednješolsko izobrazbo (CSE) (10 mesecev)
15. Usposabljanje za upravljalca osnovnega ECDL core (European Computer Driving Licence) (892 enot)
16. Intenzivno usposabljanje in delavnica - Screen-reader COBRA 9 (40 enot)
17. ECDL Core (osnoven) – European Computer Driving License (234 enot)
18. ECDL Advanced (napreden) - European Computer Driving License Advanced (166 enot)
19. C+ - za začetek ali spremembo kariere (360 enot)
20. MS Excel, E-pošta - MS Outlook in osnove interneta, MS Word – osnove urejanja besedil

Poleg zgoraj navedenih, obstaja še nekaj drugih možnosti usposabljanja/tečajev, npr.

21. Orientacija na delu in uvajanje na program
22. Osnove pisarniškega dela in organizacije
23. Brajica (Braille) (130 enot)

ltd.

Glavni namen je vpostaviti prenos med delovno terapijo in strokovnim usposabljanjem. Vendar pa realna situacija kaže, da je **pot do delovne terapije** ponavadi "enosmerna" in vodi stran od delovnega trga.

Slovenija

Po naših izkušnjah so se v preteklih letih slepi in slabovidni v velikem številu izobraževali v prilagojenih programih za pridobitev poklica telefonist, ki je trajalo 3 leta. Nekateri so dobili tudi ustrezno zaposlitev. Menimo, da se je z razvojem tehnologije zaposlovanje telefonistov ustavilo,

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

tako, da so skoraj vsi, ki so izobraževanje zaključili po letu 2004 praktično ostali brez zaposlitve. Trenutno se v Sloveniji izvaja prilagojeno izobraževanje po zaključku osnovne šole le v specializirani instituciji za slepe in slabovidne v Ljubljani in sicer program administrator in ekonomski tehnik. Populacija je majhna. Večina pa nadaljuje z izobraževanjem na višji stopnji, saj ne dobijo primerne zaposlitve.

Delodajalci niso dovolj seznanjeni z vsemi obstoječimi možnostmi, ki pospešujejo zaposlovanje invalidov. Poznajo sklad za pospeševanje zaposlovanja invalidov in finančne vzpodbude, kar so v večini tudi pozitivno sprejeli, slabše pa so informirani z možnostjo financiranja prilagoditve delovnega mesta, subvencijami, ukrepi v primeru nedoseganja delovne učinkovitosti invalida in strokovno podporo. (povzeto po revizijskem poročilu). Ocenjujemo, da je pri določenih delodajalcih še vedno prisoten strah pred zaposlovanjem slepih in slabovidnih. Zato bi večjo pozornost morali nameniti tudi načrtnemu strokovnemu informiranju delodajalcev in zagotavljanju strokovne podpore v primeru zaposlovanja slepih in slabovidnih. Menimo, da se zaposlenost slepih in slabovidnih ni bistveno izboljšala tudi zato, ker ni na voljo ustreznih prilagojenih oblik vključevanja na trg dela. S tem pa se izoliranost in izključitev slepih in slabovidnih samo še stopnjuje.

7.4. Vključevanje na delovni trg

Italija

Razen operaterjev v telefonski centrali, imajo ostali z motnjo vida (učitelji, odvetniki, računalničarji, etc.) iste težave, če ne večje, kot se pojavljajo na vseh področjih.

Pri čimer se, kljub obsežnejšim izobraževalnim pripravam, večina slepih in slabovidnih udeleži usposabljanja za telefonskega operaterja, da bi dobili priložnost zaposlitve.

Avstrija

Pravne ovire invalidom ne olajšajo zaposljivosti. Če podjetje najame invalida, ima le-ta pravico do zaščite pred odpustitvijo – dejstvo, ki mnoge odvrača od najema invalidov. Na drugi strani pa zakon o zaposlovanju invalidov ponuja različne ukrepe, ki olajšajo vstop na trg, npr.

1. Dodatek na izplačane plače
2. Pomoč na delovnem mestu
3. Prilagoditev delovnega mesta
4. Več počitnic ali drugih ugodnosti (npr. v zvezi z javnim prevozom...)

Podobno kot druge evropske države, so v Avstriji podjetja, glede na število zaposlenih, obvezana zaposliti določeno število invalidov. Če se tega ne upošteva, mora podjetje plačati nadomestilni davek, v smislu "kazenski davek". Podjetjem, ki torej zaposlujejo invalide, po eni strani ni treba plačevati tega davka, po drugi strani pa lahko prejmejo delna izplačila plač.

Namen osebne pomoči na delovnem mestu za slepe in slabovidne je nasprotni učinek izključevanja te skupine ljudi, zaradi vedno večje tekmovalnosti na trgu dela.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Prilagoditev delovnega mesta (npr. tehničnih pripomočkov/naprav za slabovidne) se ponavadi izvede s sredstvi sofinanciranja različnih interesnih skupin. Delodajalec ni obvezan priskrbeti specifičnih naprav za slepe in slabovidne.

Slovenija

Delno izboljšanje situacije na trgu dela invalidov je verjetno posledica sprejetja Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (2004), ki je prispeval pozitivne spremembe zlasti pri:

- vključevanju invalidov v zaposlitveno rehabilitacijo, v običajna delovna mesta, zaščitno zaposlitev, programe socialne vključenosti, invalidska podjetja in zaposlitvene centre,
- vključevanju v različne programe aktivne politike zaposlovanja in zaposlitvene rehabilitacije brezposelnih preko Zavoda za zaposlovanje
- uvedbi sklada za pospeševanje zaposlovanja invalidov (kvotni sistem)

Slovenija ima že več let razvit sistem obveznega invalidskega zavarovanja, ki pokriva riziko invalidnost ne glede na razlog nastanka invalidnosti. Gre za obvezno zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni (poklicni riziki) in za poškodbe zunaj dela in bolezni (splošni riziki). Po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju delovnemu invalidu od leta 2003 pripada več vrst nadomestil in pravica do poklicne rehabilitacije. Glede na izkušnje dela s slepimi in slabovidnimi bi bilo potrebno zagotoviti dodatno usposabljanje za tiste, ki so zaključili šolanje in razvijati dodatne, nove oblike vključevanja v delo, ki bi bile prilagojene njihovim individualnim sposobnostim in potrebam. Deloma tudi ekonomska kriza upočasnjuje potrebne spremembe in ne prispeva k izboljšanju situacije. Po naših izkušnjah slepi in slabovidni po zaključnem šolanju, v večini primerov še naprej ostajajo doma, brez ustreznih dohodkov, brez socialne varnosti, sredstev za preživljanje in ne nazadnje udejstvovanja v družbi in samouresničitve.

7.5. Kako obdržati službo

Italija

V Italiji ni posebne pomoči, niti v začetni fazi, niti v zvezi s tem kako obdržati službo, tako da je odvisno od vsakega posameznika, da najde prave oblike in ukrepe, da obdrži službo. Edina možna podpora je, kot je zapisano pod 7.3., možnost mesečne podpore, s strani SIL.

Austria

Poleg svetovalnih storitev, pomoč na delovnem mestu nudi tudi varnostne ukrepe, da »prepreči« probleme, ki bi lahko nastali. Trajanje supervizije s strani pomočnika traja eno leto, lahko pa se podaljša, glede na zahteve in potrebe posameznika.

<http://www.odilien.at/de/Dienstleistungen/Arbeitsassistenz>

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Kljub temu pa je poudarek politike delovnega trga za invalide na splošno dan na krepitev in zaposlovanje, kot pa na pomoč. Kot že zgoraj omenjeno, je zaposlovanje invalidov odvisno od povečane zaščite odpuščanja. Vendar pa je bil ta zakon v zadnjih nekaj mesecih spremenjen (v določenih primerih od 4 let naprej). Odpustitev mora podpreti odbor za invalide.

<http://wien.arbeiterkammer.at/online/beguenstigte-behinderte-menschen-22922.html>

Slovenija

Izkušnje kažejo, da so slepi ali slabovidni, ki so bili zaposleni pred desetimi leti ali več, v večini primerov še vedno zaposleni v običajnem delovnem okolju in zaposlitve niso izgubili. Zgovoren pa je podatek, da je število zaposlenih invalidov v običajnih delovnih okoljih v letu 2009 ostalo na isti ravni kot v letu 2006. Menimo, da bi morali več pozornosti nameniti zaposlovanju invalidov z odpiranjem novih njim prilagojenih delovnih mest, s potrebno podporo, ustrezno opremo delovnih mest ter zagotavljanju ustreznih pripomočkov v običajnih delovnih okoljih, v primerih, ko je to mogoče. Potrebno bi bilo zagotavljati nove možnosti prilagojenega zaposlovanja z upoštevanjem individualnih potreb tistih, ki se iz kakršnihkoli razlogov (motnja vida, dodatne motnje, znižane sposobnosti ipd...) ne morejo vključevati v obstoječe programe zaposlovanja za invalide.

Število zaposlenih invalidov v invalidskih podjetjih se je od leta 2006-2009 zmanjšalo za 11%, povečalo se je le vključevanje invalidov v zaposlitvene centre, kar je verjetno posledica sprejetja Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (2004). Ocenjujemo, da je priložnost za povečanje zaposljivosti v kariernem načrtovanju, svetovanju slepim in slabovidnim, pripravi in svetovanjem delodajalcev in iskanju ter zagotavljanju ustreznih delovnih mest oz. drugih primernih oblik vključevanja v delo. Menimo, da se bodo invalidi vključevali v večji meri v prilagojene oblike zaposlovanja (zaposlitvene centre ipd...), manj pa v zaposlovanje na običajna delovna mesta.

7.6. Načrtovanje kariere

Italija

Najpogostejše delovno mesto, kot že omenjeno, je telefonski operater, ki pa ne ponuja veliko možnosti napredovanja. Pred kratkim so v Frulaniji-Julijski krajini ponudili tečaje za podobno delovno mesto, kot je telefonski operater, le z višjimi kvalifikacijami po nacionalni zakonodaji, vendar tečajev niso uvedli še po vsej državi. Po ministrskem odloku iz 10/01/2000 o novih poklicih primernih za slepe in slabovidne, spadata telefonski operater, odgovoren za upravljanje in uporabo podatkov ter telefonski operater za telemarketing in telefonsko linijo za pomoč uporabnikom.

Avstrija

Na splošno (z izjemo zgoraj omenjenih tečajev in usposabljanj) je malo iniciativ in možnosti na področju načrtovanja karier za slepe in slabovidne. Ta problem je v Avstriji še vedno v začetni razvojni fazi.

Slovenia

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

V Sloveniji ne obstaja javne službe, ki bi se ukvarjala z dolgoročnim kariernim načrtovanjem slepih in slabovidnih ter načrtnim usposabljanju in nudenju podpore pri vključevanju v ustrezne oblike zaposlovanja. Kot smo seznanjeni, se slepi in slabovidni po zaključku izobraževanja v večini primerov prijavijo na Zavodu za zaposlovanje kot brezposelni, kjer imajo možnost vključitve v programe aktivne politike zaposlovanja ali zaposlitvene rehabilitacije, kot težje zaposljive osebe. Za večino pa vključitev v navedene programe ne pomeni tudi pozitivnega izhoda, torej zaposlitve. Izvajalci storitev obstoječih programov nimajo zagotovljenega ustreznega strokovnega kadra (pomanjkanje tiflopedagogov). V Sloveniji se je število zaposlitev invalidov v zaposlitvenih centrih v letu 2006 res povečalo, vendar je iz podatkov razvidno, da gre za invalide različnih kategorij. Ni pa uradnih podatkov koliko od teh je bilo slepih in slabovidnih. Lahko predvidevamo, da so v manjšini. Menimo, da bi z vzpostavitvijo ustreznega delovanja kariernega načrtovanja, lahko izboljšali načrtovanje, usposabljanje in vključevanje slepih in slabovidnih v delo. Ocenjujemo tudi, da pri vključevanju v obstoječe programe slepi in slabovidni niso v povsem enakovrednem položaju z ostalimi, zlasti zato, ker že pri vključevanju v programe nimajo na voljo ustreznega strokovnega kadra, omejene pa so tudi njihove možnosti zaposlovanja, zaradi slepote ali slabovidnosti. Večje možnosti imajo tisti, ki živijo v večjih mestih, kot tisti, ki živijo na obrobju.

7.7. SWOT

Italija

Strengths	Obstoj kategorije, ki imajo pravico do obvezne zaposlitve
Weaknesses	Pomanjkanje možnosti za načrtovanje kariere, pomanjkanje služb za slepe in slabovidne, razen delovnega mesta za tefeloskega operaterja, četudi obstaja odlok, ki omogoča slepim in slabovidnim, da si pridobijo strokovno znanje, kot je upravljanje podatkovnih baz ali telefonskih linij za pomoč uporabnikom.
Opportunities	Možnost zaposlitve kot telefonski operater, čeprav je izjemno težko za slepe in slabovidne, da dejansko opravljajo delo za katero so se usposabljali
Threats	Zaradi tehnološkega napredka delovno mesto operaterja počasi izginja in treba bo razmisliti o novih alternativnih poklicih.

Avstrija

Strengths	Pravni okvir nudi slepim in slabovidnim strokovna usposabljanja tudi na področjih, ki tradicionalno ne vključujejo slepih in slabovidnih.
Weaknesses	Delitev na »zaposljive« in »nezaposljive« je ovira, ki se jo težko premaga. »Nezaposljivi« so izključeni iz strokovnega sveta in

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

	ostalih povezanih interesov, kot so socialno zavarovanje ali plača.
Opportunities	Spremembe v sistemu zaščitene odpustitve.
Threats	Finančni pritisk

Slovenija

Strengths	<ul style="list-style-type: none"> - možnosti vključevanja brezposelnih slepih in slabovidnih v programe namenjene pospeševanju zaposljivosti (zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, aktivna politika zaposlovanja ipd..) - delno pozitiven odziv delodajalcev na določene programe in ukrepe - delovni invalidi imajo pravico do prekvalifikacije ali poklicne rehabilitacije in vrsto nadomestil
Weaknesses	<ul style="list-style-type: none"> - veljaven Zakon ni enako ugoden za vse kategorije invalidov, - za slepe in slabovidne ni zagotovljena ustrezna strokovna obravnava v primeru vključitve v obstoječe programe, - pomanjkanje strokovnega kadra za slepe in Slabovidne - slepi in slabovidni nimajo dovolj možnosti vključevanja v delo - pomanjkanje uradnih evidenc o stanju - invalidnosti ter opravljenih analizah o učinkovitosti ukrepov, tudi finančnih
Opportunities	<ul style="list-style-type: none"> - potrebno vzpostaviti ustrezno strokovno službo (tiflopedagoško, psihološko in socialno) za izvajanje obstoječih programov - zagotavljanje možnosti vključevanja v delo tudi za tiste slepe in slabovidne, ki imajo dodatne ovire in zmanjšane sposobnosti - sodelovanje vseh državnih institucij in Delodajalcev - razvoj učinkovitejših metod in tehnik ter ukrepov za pospeševanje zaposlovanja invalidov
Threats	<ul style="list-style-type: none"> - obstaja nevarnost, da se bo izolacija, ne vključenost v družbeno aktivno življenje slepih in slabovidnih povečala - nezaposleni slepi in slabovidni ostajajo tako brez

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

	lastnih sredstev za preživljanje in odvisni od pomoči preživljanja bližnjih
--	---

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

8. Zaključek

4.

Načini kako se določi invalidnost v različnih državah. Podatke se težko primerja, zaradi različnih kategorij.

V teoriji je razmerje med invalidi primerljivo. Na splošno je opaznih nekaj nagnjen, predvsem, da se število ljudi s prirojeno slepoto zmanjšuje, vendar se zvišuje število ljudi z večimi okvarami, vključno z motnjo vida.

Težko je zbrati podatke zaradi stigmatizacije, varstva zasebnosti, političnih razlogov (zgodovine) ... Priporočila za bodoče projekte: V okviru SZO naj se po zgledu ICF kategorizacije postavijo oblike določanja vida slepih in slabovidnih v treh državah. Okvir, ki je uporaben za določanje značilnosti vida slepih in slabovidnih in njihovih težav/sorodnih oblik.

5.

Vse države nudijo storitve, da omogočijo slepim in slabovidnim sodelovanje v družbi, zahvaljujoč se različnim društvom, ki nudijo samo spodbudo za slepe in slabovidne. Storitve se nahajajo v centrih ali v večjih centrih oziroma odvisno od regionalnih zakonov.

Število športnih in prostočasnih dejavnosti za slepe in slabovidne se je povečalo, vendar so le-te odvisne od finančnih prispevkov.

V večini držav ostaja vprašanje o socialni vključenosti in samozavesti odprto. V Sloveniji primanjkuje programov za vključevanje v družbo in na delovni trg.

Ekonomska kriza predstavlja velik problem za programe v vseh državah.

6.

Vse tri države poskušajo doseči vključenost, vendar na drugačne načine. V Italiji izvajajo vključevanje že na formalni ravni. V Avstriji in Sloveniji se lahko starši odločajo med posebnimi šolami ali rednim izobraževanjem z oblikami vključevanja, vendar jih vedno več izbere vključevanje, zato se število posebnih šol zmanjšuje.

Učitelji v rednih šolah niso dovolj usposobljeni in primanjkuje jim učnih pripomočkov. V Italiji in Avstriji so prisotni učitelji pomočniki v rednih šolah, ampak v Sloveniji ni prisotnih učiteljev pomočnikov v razredu.

Socialno vključevanje je zelo zahtevno, posebej med puberteto.

Priporočila za bodoče projekte: Strokovno usposobljeni učitelji in prilagojeni tehnični pripomočki, so pomembna pridobitev za izboljšanje šolskega okolja.

7.

Kvotni sistem za zaposlovanje invalidov obstaja, amapk veliko podjetij se izgone najemanju invalidov in rajši plačajo nadomestilno globo.

Stopnja nezaposlenosti invalidov se povečuje v vseh treh državah.

Priporočila za bodoče projekte: Slepe in slabovidne moramo usposobiti tako v veščinah kot tudi v vedenju, da bodo zmožni opravljati delo za katerega so odgovorni. Na ta način, upamo, da se izognemo problemom možne odpustitve.

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

9. Statistika

Italija

Razporeditev učencev v Italiji š.l. 2009/2010

Šolsko leto 2009/2010: Vpisani učenci na stopnjo in regijo v javnem šolstvu		Vir: Ministrstvo za izobraževanje					Invalidni učenci 2010
		Vir: Tuttoscuola					
RAZPOREDITEV	REGIJA	Vrtec (4 - 7 let)	Osnovna šola (8 - 11)	Osnovna šola (12 - 15 let)	Srednja šola (16 - 18 let)	Skupaj	Invalidni učenci
Severo zahod	Piemont	69,212	176,696	108,532	155,618	510,058	12,745
Severo zahod	Dolina Aoste	0	0	0	0	0	0
Severo zahod	Lombardija	113,113	408,916	241,114	331,19	1,094,333	26,738
Severo vzhod	Trentinsko - Zgornje Poadižje	0	0	0	0	0	0
Severo vzhod	Benečija	43,576	216,394	130,997	183,671	574,638	12,883
Severo vzhod	Frlanija-Julijska kr.	17,428	48,215	28,929	45,006	139,578	2,593
Severo zahod	Ligurija	19,859	55,218	36,24	55,329	166,646	4,112
Severo vzhod	Emilija Romanja	50,874	175,089	103,354	160,337	489,654	11,869
Center	Toskana	65,092	144,236	90,532	143,9	443,760	9,309
Center	Umbrija	17,872	36,359	22,586	36,905	113,722	2,279
Center	Marke	33,972	67,383	42,067	69,637	213,059	5,016
Center	Lacij	84,51	229,309	151,687	238,126	703,632	20,812
Jug	Abruci	27,712	55,104	36,779	60,845	180,440	4,936
Jug	Molize	5,926	13,523	9,202	16,529	45,180	898
Jug	Kampanija	130,597	295,618	211,319	318,603	956,137	20,875
Jug	Apulija	91,437	204,693	135,233	220,517	651,880	13,205
Jug	Bazilikata	12,279	27,327	17,872	33,681	91,159	1,554
Jug	Kalabrija	42,779	94,303	64,231	111,359	312,672	6,232
Otok	Sicilija	112,959	251,084	175,426	256,687	796,156	20,755
Otok	Sardinija	27,453	66,545	45,897	80,184	220,079	4,366
Skupaj						7,702,783	181,177

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Tabela 1 – Invalidi in neinvalidi stari 15 ali več, glede na kvalifikacije in spol. Kvocient znaša 100 ljudi iste starosti - Šolsko leto 1999-2000

Kvalifikacije	Moški		Ženske		Moški in ženske	
	Invalidi	Neinvalidi	Invalidi	Neinvalidi	Invalidi	Neinvalidi
Brez kvalifikacij	26.3	3.2	36.6	6.5	33.1	4.9
Zaključena osnovna šola	59.0	55.5	55.2	55.1	56.5	55.3
Zaključena srednja šola	14.7	41.2	8.2	38.3	10.4	39.8
Skupaj	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Vir: ISTAT, Raziskava o zdravstvenih stanjih in dostop do zdravstvenih storitev, 1999-2000.

**Tabela 2 – Invalidni učenci na stopnjo šolanja in vrsto šole
Šolsko leto 1999-2000**

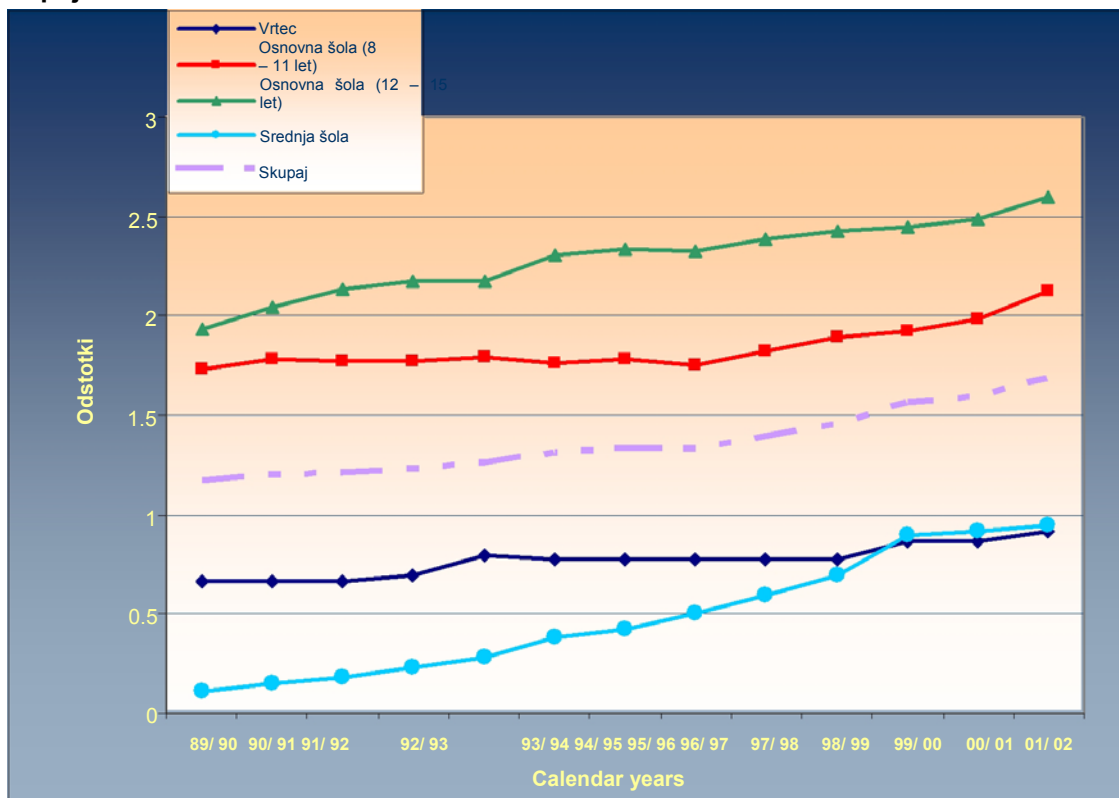
Stopnja šolanja	Redne šole	Posebne šole ali posebne ustanove	Skupaj	Odstotek invalidov med učenci
Vrtec šola	12,789	234	13,023	0.88
Osnovna šola (8 - 11 let)	52,826	1,735	54,561	1.86
Osnovna šola (12 – 15 let)	43,201	508	43,709	2.37
Srednja šola	21,330	406	21,736	0.87
Skupaj	130,146	2,883	133,029	1.52

Vir: MIUR⁴ Hendikep in šole: podatki o vključevanju, š.l. 1999-2000.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Tabela 1 – Zgodovinski pregled števila invalidov na celotno število učencev na stopnjo

Vir: MIUR Hendikep in integracija v šolo, 2003.

Tabela 3 – Razporeditev invalidov na stopnjo in vrsto invalidnosti. Javne in ostale šole – Šolsko leto 2001/2002

Stopnja	Psihofizična	Vizualna	Slušna	Skupaj
Vrtec	0,84	0,02	0,06	0,92
Osnovna (8 – 11 let)	2,00	0,03	0,08	2,12
Osnovna šola (12 – 15 let)	2,50	0,03	0,07	2,60
Srednja šola	0,85	0,03	0,06	0,95
Skupaj	1,58	0,03	0,07	1,68

Vir: MIUR Hendikep in integracija v šolo, 2003.

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Tabela 4 – Invalidni študenti na vrsto inštituta – Javne in ostale srednje šole – Šolsko leto 2001/2002

Vrsta inštituta	Hendikepirani	% na celotno število učencev
Inštituti za humanistiko, znanost in izobraževanje	2,020	0.24
Tehnični inštituti	4,081	0.46
Strokovne šole	13,366	2.81
Umetniške šole	2,092	2.43
Srednja šola	21,559	0.95

Vir: MIUR, Hendikep v šoli: podatki o integraciji, š.l. 1999-2000.

Tabela 5 – Zgodovinski pregled hendikepiranih v Javnih univerzah na vrsto invalidnosti

Vrsta invalidnosti	Absolutna vrednost			Vrednost na 100 vpisanih študentov		
	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Slepota	537	567	677	11.16	9.53	9.70
Gluhonemost	314	368	449	6.52	6.19	6.43
Disleksija	131	95	92	2.72	1.60	1.32
Motorične okvare	1,724	1,837	2,302	35.82	30.89	32.98
Duševna invalidnost	144	134	207	2.99	2.25	2.97
Drugo	1,963	2,946	3,253	40.79	49.54	46.60
Skupaj	4,813	5,947	6,980	100.00	100.00	100.00

Vir: Baza podatkov CINECA¹⁰-MIUR, leto 2002-03

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Tabela 6 – Razporeditev ljudi s težjo ali zmerno invalidnostjo in brez okvar na izobrazbo in državo. Odstotki na 100 oseb z isto stopnjo invalidnosti in državo stalnega prebivališča.

Leto 1996¹³

Težja invalidnost	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	UK	EU-14
Še vedno v šoli		2	1	1	-	5	1	16	4	-	1	-	-	-	3
Tretja stopnja	14	14	14	8	5	8	3	2	11	10	2	1	7	11	9
Druga stopnja	28	24	49	15	5	29	20	12	12	50	51	4	35	29	30
Manj kot druga stopnja	56	60	36	75	90	58	76	69	73	40	46	96	57	60	58
Skupaj	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Zmerna invalidnost	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	UK	EU-14
Še vedno v šoli	8	2	1	0	-	8	3	9	4	2	-	-	-	-	3
Tretja stopnja	25	25	18	9	5	14	6	3	10	13	6	2	22	18	14
Druga stopnja	23	32	50	25	8	30	30	14	25	53	59	7	37	35	35
Manj kot druga stopnja	44	41	31	66	87	49	62	71	61	32	35	91	41	47	48
Skupaj	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Brez okvar	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	UK	EU-14
Še vedno v šoli	14	3	2	3	-	13	8	2	7	3	1	1	-	-	4
Tretja stopnja	25	32	20	20	18	20	13	7	16	18	7	6	31	25	18
Druga stopnja	27	39	50	31	24	34	34	35	28	54	65	15	41	37	38
Manj kot druga stopnja	33	27	28	46	58	32	45	57	49	25	28	78	28	38	41
Skupaj	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Vir: Evropska skupnost gospodinjstev (ECHP), 1996.

Tabela 7 – Število in razsežnost posebnih šol na države članice Evropske unije leta 1999

	Število	Posebne šole na	Povprečje	Odstotek	Število učencev
--	---------	-----------------	-----------	----------	-----------------

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

	posebnih šol	vsakega 100,000 šoloobveznega prebivalca (srednja šola)**	razsežnosti posebnih šol (učenci)	privatnih posebnih šol	na učitelja
Avstrija	317	41.4	49.4	3.8	3.03
Belgija	313	31.4	124.9	65.81	4.39
Republika Češka	785	72.4	60.6	6.50	6.96
Finska	285	48.4	39.6	1.40	4.54
Nemčija	3.397	37.4	115.1	15.70	5.92
Grčija*	147	14.1	21.9	ni na voljo	5.04
Madžarska	271	25.3	107.8	1.10	4.24
Irska*	119	21.0	63.3	0	6.90
Italija	71	1.6	24.5	0.30	2.27
Nizozemska	946	48.0	ni na voljo	ni na voljo	9.13
Portugalska	85	6.3	88.8	ni na voljo	ni na voljo
Španija	491	12.8	37.6	59.10	3.27
Švica	350	45.2	35.9	54.60	ni na voljo
Turčija	128	2.0	58.6	4.70	5.83
Združeno Kraljestvo	1.565	21.1	73.1	7.00	6.10

* Samo javne šole.

** Število posebnih šol na 100,000 učencev v srednjih šolah. Podatki o Belgiji vključujejo učence srednjih šol; podatki o Finski so iz leta 1996; podatki o Grčiji in Portugalski se nanašajo na državne kategorije vključene v državno definicijo; podatki o Portugalski se nanašajo le na šole pod okriljem Ministrstva za izobraževanje (so tudi šole pod okriljem Ministrstva za solidarnost in socialno pomoč); podatki o Turčiji se nanašajo le na obdobje obveznega šolanja.

Vir: OECD, Potrebe posebnega izobraževanja. Statistika in indikatorji, 2000

Avstrija

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Slovenija

Tabela 1 : Ocena povprečnega števila brezposelnih in zaposlenih invalidov za leto 2009

	Skupaj	Neaktivni	Brezposelni	Zaposleni	Od tega del invalidov na na trgu dela
Ocena števila zaposlenih					
invalidov v RS	33.000	0	0	33.000	33.000
Ocena števila invalidov					
V RS, ki ne delajo	127.000	114.000	13.000	0	13.000
Ocena števila vseh					
invalidov v RS	160.000	114.000	13.000	33.000	46.000

Viri: podatki o brezposelnih in neaktivnih invalidih iz evidenc zavoda in sklada; ocena ministrstva za zaposlene in neaktivne ter za vse invalide v Republiki Sloveniji po uvedbi ZZRZI in kvotnega sistema obveznega zaposlovanja invalidov v Republiki Sloveniji za leto 2009.

Tabela 2 : Število zaposlenih invalidov v RS od leta 2006 do 2009

Število zaposlenih invalidov	2009	2008	2007	2006	Povprečje
Zaposleni v običajnih okoljih	26.305	27.346	26.590	26.129	26.593
Zaposleni v invalidskih podjetjih	5.708	6.358	6.307	6.441	6.204
Zaposleni v zaposlitvenih centrih	223	187	161	121	171
SKUPAJ zaposleni invalidi v državi	32.236	33.891	33.058	32.682	32.967
ŠTEVILO vseh zaposlenih v	829.551	866.710	849.416	819.519	841.299

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

državi					
Odstotek zaposlenih invalidov v državi	3,89	3,91	3,89	3,99	3,92
Novo zaposleni invalidi v državi	1.629	1.776	1.746	1.927	1.770
Število odпові pogodb o zaposlitvi invalidov	913	572	723	599	702

Viri: ZZS, sklad, ministrstvo

Tabela 3: Število brezposelnih na zavodu za zaposlovanje in število zaposlitev od leta 2006 do leta 2009

Brezposelni in zaposleni invalidi na zavodu za zaposlovanje	31. 12. 2009	31. 12. 2008	31. 12. 2007	31. 12. 2006
Število brezposelnih invalidov po podatkih zavoda za zaposlovanje	13.132	11.025	11.025	9.138
Število vključenih invalidov v programe zavoda za zaposlovanje:				
Ocena števila vključenih invalidov v ukrepe aktivne politike zaposlovanja	2.236	1.589	1.589	2.715
Število vključnih invalidov v zaposlitveno rehabilitacijo invalidov	969	1.165	1.165	1.112
Število zaposlitev brezposelnih invalidov na zavodu za zaposlovanje	1.629	1.776	1.776	1.927
Odstotek zaposlitve brezposelnih invalidov, ki so bili na zavodit za zaposlovanje	12,4	16,1	16,1	21,1
Število izdanih odločb o podporni zaposlitvi invalidov	37	29	29	21
Število izdanih odločb o zaščitni zaposlitvi invalidov	73	54	54	170

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

Število izdanih odločb o nezaposljivosti	163	118	85	165
invalidov				

Vir: zavod za zaposlovanje

Tabela 4: Stanje članstva slepih in slabovidnih na dan 31.12.2010

MDSS	Spol	Skupaj	1.sk.	2.sk.	3.sk.	4.sk.	5.sk.
CELJE	Ženske	254	77	35	48	46	48
	Moški	210	49	36	37	38	50
	Skupaj	464	126	71	85	84	98
KOPER	Ženske	217	81	45	29	44	18
	Moški	184	52	41	21	43	27
	Skupaj	401	133	86	50	87	45
KRANJ	Ženske	233	77	47	38	47	24
	Moški	180	44	32	45	31	28
	Skupaj	413	121	79	83	78	52
LJUBLJANA	Ženske	645	197	80	175	147	46
	Moški	394	94	53	74	120	53
	Skupaj	1039	281	133	249	267	99
MARIBOR	Ženske	508	151	736	96	122	66
	Moški	350	101	45	58	82	64
	Skupaj	858	252	118	154	204	130
MURSKA SOBOTA	Ženske	118	23	20	38	24	13
	Moški	92	17	15	15	21	24
	Skupaj	210	40	35	53	45	37
NOVA GORICA	Ženske	132	27	30	32	26	17
	Moški	108	20	25	18	21	24
	Skupaj	240	47	55	50	47	41
NOVO MESTO	Ženske	115	33	22	19	29	12
	Moški	97	20	11	10	43	13
	Skupaj	212	53	33	29	72	25
PTUJ	Ženske	116	42	23	30	17	4
	Moški	109	33	21	24	21	10
	Skupaj	225	75	44	54	38	14

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

SKUPAJ	Ženske	2338	708	375	505	502	248
	Moški	1724	430	279	302	420	293
	Skupaj	4062	1138	654	807	922	541

Vir . Zveza slepih in slabovidnih Slovenije

Tabela 5: Podatki o zaposlenih slepih in slabovidnih na dan 31.12.2010

MDSS	SLABOVIDNI ŽENSKÉ	SLABOVIDNI MOŠKI	SLEPI – ŽENSKÉ	SLEPI-MOŠKI	SKUPAJ
MDSS NM	2	3	1	2	8
MDSS MB	23	9	8	9	49
MDSS CE	9	12	5	4	30
MDSS KP	9	15	4	7	35
MDSS KR	15	13	4	9	41
MDSS LJ	18	25	24	30	97
MDSS MS	3	3	0	2	8
MDSS NG	3	7	5	4	19
MDSS PT	7	5	0	1	13
SKUPAJ	89	92	51	68	300

Vir . Zveza slepih in slabovidnih Slovenije

Tabela : People with disabilities per age groups from 2005 to 2009 (estimated)

Age	Total number the employed	Percentage	Total number of the unemployed	Percentage	Total number of unemployed people with disabilities	Percentage	Number of people with disabilities (estimated)
15 to 29	152.193	19	25.227	31	894	8	17.600
30 to 39	248.507	30	15.405	19	1.563	15	25.600
40 to 49	250.721	31	16.763	21	3.259	31	48.000
50 to 59	154.674	19	21.609	27	4.598	44	65.600
60 and over	9.314	1	1.436	2	241	2	3.200
TOTAL	815.409	100	80.440	100	10.555	100	160.000

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Workpackage 2: Analyses of current state of vocational training methods for blind and visually impaired persons and their rate/field of employment in national environments

--	--	--	--	--	--	--	--

Source: Jobcentre, Statistical Office of the Republic of Slovenia